

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Násilie na senioroch a seniorkách a ich diskriminácia

Skúsenosti organizácií
pracujúcich s ľuďmi vo
vyššom veku

SPRÁVA Z PRIESKUMU

**Názov: Násilie páchané na senioroch a seniorkách a ich diskriminácia.
Skúsenosti organizácií pracujúcich s ľuďmi vo vyššom veku**

Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2021

Autorky:

Anna Máriássyová

Michaela Ujházyová

Za obsah a jazykovú úpravu zodpovedajú autorky.
Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Grafická úprava:

Kovidesign

Kamila Černáková

Fotografie použité v tejto publikácii sú ilustračné a boli riadne licencované z
freepik.com

ISBN: 978-80-99917-11-9

Obsah

Úvod	5
Dostupné dáta k problematike násilia a diskriminácie seniorov na Slovensku	7
1. Metodologické poznámky k prieskumu	10
2. Skúsenosti s násilím páchaným na senioroch a seniorkách	15
2.1 Formy násilia	16
2.2 Páchatelia násilia	18
2.3 Príčiny nenahlásenia násilia	20
2.4 Zdroje informácií o násilí	22
3. Dostupná podpora a potreby organizácií	24
3.1 Poskytovaná pomoc	24
3.2 Možnosti prevencie a informovanosť o dostupnej pomoci	25
3.3 Vývoj výskytu násilia	28
3.4 Návrhy riešení	30
4. Diskriminácia	32
4.1 Skúsenosti s diskrimináciou	32
4.2 Poskytovaná podpora	36
5. Zhrnutie	38
Ako podporiť ochranu ľudí vo vyššom veku pred násilím a diskrimináciou	40
Zoznam obrázkov	42
Zoznam bibliografických odkazov	43
Príloha: Dotazník	44

Úvod

Prognózy vývoja počtu obyvateľov jasne poukazujú na tendenciu starnutia a zvyšovania podielu seniorov a senioriek¹ na celkovej populácii. Najmä v kontexte ich ekonomickej situácie a častej odkázanosti na pomoc iných osôb je dôležitým ukazovateľom index ekonomickej závislosti starších ľudí (podiel počtu obyvateľov v poproduktívnom veku na počet obyvateľov v produktívnom veku), ktorý má v súčasnosti na Slovensku hodnotu 24,5 %, no do roku 2050 sa má zvýšiť až na 51,4 %². Je preto potrebné zaoberať sa otázkou násillia na senioroch a seniorkách aj z tohto hľadiska, keďže so zvyšujúcimi sa nárokmi na rozsah poskytovanej starostlivosti v rodinách a špecializovaných zariadeniach bude rásť aj odkázanosť starších ľudí na poskytovateľov, a tým aj ich zraniteľnosť voči prípadnému násilliu. Násillie a zneužívanie ľudí vo vyššom veku, ako aj diskriminujúci prístup v rôznych oblastiach života, sú pretrvávajúcimi problémami ochrany ľudských práv tejto skupiny obyvateľov.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej ako "Stredisko") preto realizovalo v roku

2020 prieskum zameraný na skúsenosti organizácií pracujúcich so seniormi a seniorkami v oblasti násillia a diskriminácie, na formy poskytovanej pomoci a potreby týchto organizácií pre zvýšenie prevencie. Zistenia z prieskumu a odporúčania sú prezentované v tejto správe.

Práva ľudí vo vyššom veku nie sú doposiaľ komplexne upravené samostatným medzinárodným ľudskoprávnym dokumentom, tak ako je to v prípade niektorých iných zraniteľných skupín (napr. Dohovor o právach dieťaťa, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, Dohovor o právach osôb so zdravotným znevýhodnením). Na úrovni OSN sa téma ich ochrany ako zraniteľnej skupiny prvýkrát otvorila na Svetovom zhromaždení o starnutí v roku 1982, na ktorom bola prijatá politická deklarácia a Medzinárodný akčný plán o starnutí. V roku 2002 sa v Madride uskutočnilo druhé zhromaždenie, na ktorom bol prijatý Madridský akčný plán o starnutí zdôrazňujúci potrebu zabezpečenia primeraných služieb pre obeť násillia, vzdelávanie pomáhajúcich profesií v oblasti pomoci

1 V texte sú termíny seniory a seniorky, starší ľudia a ľudia vo vyššom veku používané ako synonymá. Označujú osoby vo veku nad 65 rokov (s výnimkou dát o kriminalite, kde sa za starších ľudí považujú obyvatelia nad 60 rokov) bez ohľadu na to, či pracujú, alebo poberajú dôchodok.

2 Eurostat, 2020. Dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/proj_19ndbi/default/table?lang=en

obetiam násilia a vyššiu zraniteľnosť starších žien, ktoré si vyžadujú špeciálnu ochranu. Generálne zhromaždenie OSN prijalo v roku 1991 Princípy OSN vo vzťahu k straším ľuďom. Na európskej úrovni je ochrana ľudí vo vyššom veku zahrnutá v čl. 25 Charty základných práv Európskej únie, v odporúčaní Výboru ministrov o starnutí a zdravotnom postihnutí v 21. storočí: udržateľné rámce, ktoré umožnia vyššiu kvalitu života v inkluzívnej spoločnosti CM/Rec(2009)6 z roku 2009 a v odporúčaní Výboru ministrov na podporu ľudských práv starších ľudí CM/Rec(2014)2 z roku 2014, v ktorom sú uvedené konkrétne opatrenia na zabránenie násilium a diskriminačným praktikám na senioroch a seniorkách.

Slovenský právny poriadok poskytuje ľuďom vo veku nad 60 rokov v prípade, že sa stali obeťami niektorých trestných činov, vyššiu právnu ochranu prostredníctvom štatútu chránenej osoby.³ V závislosti od typu násilia môžu byť seniori osobitne chránení aj ako blízka, odkázaná alebo chorá osoba. Hoci to, že ľudia vo vyššom veku sú častými obeťami trestných činov, je čiastočne reflektované v strategických a koncepcných dokumentoch zameraných na prevenciu kriminality, v súčasnosti

neexistuje žiadny strategický dokument so špecifickým cieľom ochrany seniorov a senioriek pred násilím.

Právnu ochranu v prípade porušenia práva na rovné zaobchádzanie upravuje zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ako „Antidiskriminačný zákon“), ktorý stanovuje vek ako jeden z chránených dôvodov diskriminácie. Samozrejme, môže ísť nielen o prípady diskriminácie ľudí vo vyššom, ale aj nižšom veku v oblastiach vymedzených Antidiskriminačným zákonom (napr. pracovné vzťahy, poskytovanie služieb, vzdelávanie, zdravotná starostlivosť).

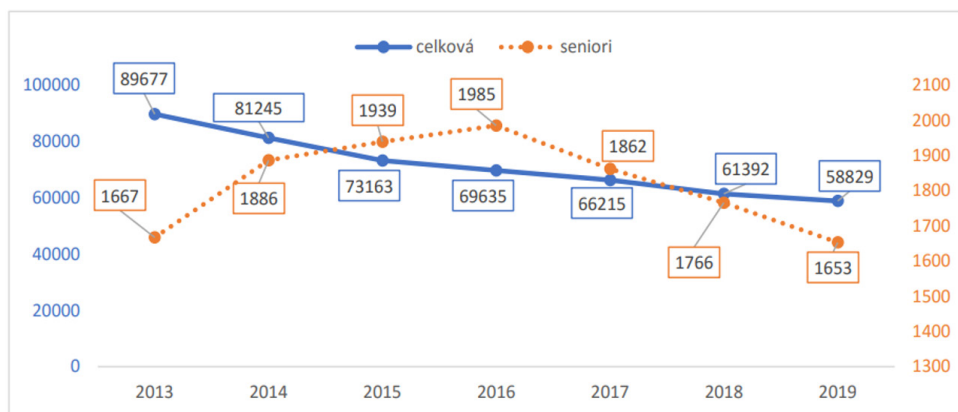
Stredisko chce aj prostredníctvom zistení z prieskumu prispieť k lepšiemu porozumeniu problematike násilia na ľuďoch vo vyššom veku, potrebám a podmienkam činnosti organizácií poskytujúcich sociálne služby, komunitné či voľnočasové aktivity. V neposlednom rade má táto správa za cieľ načrtnúť prázdne miesta a vhodné nasmerovanie aktivít nielen pre verejné inštitúcie, ale aj pre organizácie podporujúce ľudské práva.

3 Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, § 127 a § 139.

Dostupné dáta k problematike násilia a diskriminácie seniorov na Slovensku

Tak ako v prípade domáceho násilia páchaného na ženách a deťoch, aj v prípade násilia páchaného na ľuďoch vo vyššom veku (v rôznom prostredí) sú dostupné dáta limitované fenoménom nenahlasovania týchto prípadov. Podľa štúdie WHO (2002) iba približne 8 % seniorov a senioriek, ktorí sa stali obeťami násilia, to aj nahlásilo.⁴ Na základe dostupných dát v roku

2012, sa obeťami násilia v Európe stáva v priemere približne 3 % starších ľudí, v prípade ľudí odkázaných na starostlivosť je to až 25 %.⁵ Na Slovensku v posledných troch rokoch počet zaznamenaných prípadov násilia na starších ľuďoch po predchádzajúcom náraste v rokoch 2013 – 2016 postupne klesá (Obr. 1).

Obrázok 1 Vývoj celkovej kriminality a kriminality na senioroch a seniorkách na Slovensku od roku 2013 (Vývoj kriminality páchanej na senioroch v roku 2019)

Zdroj: MVSR, 2020⁶

4 Krug E. G. et al., eds. 2002: World report on violence and health. Dostupné na https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf?ua=1

5 Sethi, D. et al., eds. 2011: European report on preventing elder maltreatment. Dostupné na: https://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0010/144676/e95110.pdf

6 Ministerstvo vnútra SR, Špeciálne pracovisko pre analýzu potrieb a podporu obeť, 2020. Dostupné na: <https://prevenciakriminality.sk/static/pdf/vyvoj-kriminality-pachanej-na-senioroch-2019-pdf.pdf>

V roku 2019 bolo zaznamenaných celkovo 1 653 trestných činov na senioroch a seniorkách, čo tvorí 0,13 % všetkých obyvateľov nad 60 rokov a rádovo súhlasí so zisteniami WHO.⁷ Z celkového počtu prípadov tvorili násilné trestné činy 44 %, majetkové 25 %, ekonomické 21 % a ostatné trestné činy 10 %. V rámci násilnej kriminality išlo najčastejšie o nebezpečné vyhrážanie, úmyselné ublíženie na zdraví, porušovanie domovej slobody, týranie blízkej a zverenej osoby a lúpežné prepadnutia. Pri ekonomickej kriminalite išlo v drvivšej väčšine prípadov o trestný čin podvodu a pri majetkovej kriminalite o vreckové krádeže.⁸ Z celkového počtu trestných činov spáchaných na fyzických osobách boli osoby nad 60 rokov obeťami v 16,5 % prípadov.

Podľa Správy o vývoji kriminality páchanej na senioroch v roku 2018 (ďalej ako „Správa“) sa priamo v domácnosti odohralo 22 % trestných činov spáchaných na ľuďoch vo veku nad 60 rokov, v tomto prostredí ide najmä o trestné činy súvisiace s domácim násilím, pri ktorých je páchatelom príbuzný, ktorý sa o seniora stará alebo s ním žije v spoločnej domácnosti. Podľa vyššie spomínanej správy býva záujmom páchatelov získanie majetku, prípadne je motívom osobný

alebo rodinný konflikt. Ako zásadný problém v boji proti tejto kriminalite je v Správe identifikovaná jej vysoká latentnosť, ľahostajnosť okolia obeť a strach obeť o svoju budúcnosť a o svojho príbuzného v prípadoch, v ktorých prebieha trestné konanie.⁹

Na Slovensku doposiaľ chýba reprezentatívny výskum, ktorý by komplexne mapoval rozšírenie násilia na senioroch a seniorkách a ich diskriminácie. Posledný dostupný prieskum medzi seniormi realizovalo v roku 2014 Fórum pre pomoc starším a podľa jeho zistení až 92 % respondentov má informácie o zneužívaní, týraní a zlom zaobchádzaní so staršími (v prieskume sa špecificky nezistovala osobná skúsenosť seniorov a senioriek). Najčastejšie sa podľa prieskumu násilie vyskytovalo v rodinách (64,8 %), zdravotníckych zariadeniach (32,5 %) a zariadeniach sociálnej starostlivosti (21 %). V rámci rodiny išlo najmä o psychické násilie, nátlak na prepis majetku, finančné zneužívanie, nedôstojné a ponižujúce zaobchádzanie, neposkytovanie základných životných alebo hygienických potrieb a liekov a fyzické násilie. Psychické násilie často spojené s nátlakom a vydiaraním je považované za najhoršiu formu násilia, keďže sa ťažko dokazuje a starší ľudia majú najväčšie zábrany o

7 V prípade, že obeťou násilia sú 3 % starších ľudí a 8 % z nich to nahlási, je podľa oficiálnych štatistík obeťou násilia 0,24 % ľudí vyššieho veku

8 Ministerstvo vnútra SR, Špeciálne pracovisko pre analýzu potrieb a podporu obeť, 2020. Dostupné na: <https://prevenciakriminality.sk/static/pdf/vyvoj-kriminality-pachanej-na-senioroch-2019-pdf.pdf>

9 Správa o vývoji kriminality páchanej na senioroch za rok 2018 pre Radu vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/vyvoj-krimi/2018-sprava.pdf>

ňom hovoriť.¹⁰ V súčasnej dobe nie je možné vytvoriť si ucelenejší obraz o prípadoch diskriminácie všeobecne, pretože chýba zjednotenie evidencie dát o podnetoch riešených ľudskoprávnymi organizáciami, no predovšetkým chýba evidencia súdnych konaní vo veci diskriminácie v rámci justičnej štatistiky. Aj v prípade podnetov smerovaných na ľudskoprávne inštitúcie ide len o podozrenia na diskrimináciu, ktoré sú na základe

právnej analýzy posúdené podľa Antidiskriminačného zákona a v prípade podania žaloby o tom, či došlo alebo nedošlo k diskriminačnému konaniu, rozhoduje súd. Medzinárodné porovnania sú ešte zložitejšie kvôli rozdielnym dôvodom diskriminácie, ktoré určujú právne poriadky jednotlivých štátov. O zjednotenie na úrovni EÚ sa usiluje sieť národných antidiskriminačných orgánov EQUINET.

¹⁰ Fórum pre pomoc starším, 2014: Prieskum týrania a zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/zasadnutie-23-11.2015/bod-c.2/podporny-materiak-k-bodu-c-1-forum.pdf>

1. Metodologické poznámky k prieskumu

Cieľom prieskumu bolo zmapovať fenomén násilia páchaného na senioroch a seniorkách a ich diskriminácie cez sprostredkovanú skúsenosť a hodnotenie organizácií, ktoré s nimi pracujú, a zároveň zistiť, aké sú možnosti a potreby týchto organizácií. Takto orientovaný výskum, samozrejme, neposkytne obraz o rozšírenosti a podobách násilia či diskriminácie, keďže je skreslený úrovňou znalosti o sledovaných javoch. Jeho výsledky je preto nutné interpretovať práve a len v kontexte tejto sprostredkovanej skúsenosti.

Na zber dát bola využitá metóda dotazníka (v prílohe), ktorý pozostával z troch častí (spolu 24 položiek). Úvodných 7 položiek bolo zameraných na identifikátory a triediace premenné respondentov, druhá časť dotazníka obsahovala 11 položiek zameraných na skúsenosť s násilím a tretia časť 5 položiek zameraných na skúsenosť s diskrimináciou.

V oboch hlavných témach boli otázky zamerané na charakteristiku sledovaných javov (napr. formy násilia, páchatelia, oblasť a dôvody diskriminácie), podmienky a formy poskytovanej podpory seniorom a seniorkám, mieru informovanosti seniorov a senioriek o možnostiach pomoci a potreby organizácií pre lepšiu prevenciu a kvalitnejšie služby v súvislosti s násilím a diskrimináciou. Položky dotazníka boli formulované ako otázky s možnosťou zvoliť jednu odpoveď, viaceré odpovede a otázky s voľnou odpoveďou. V otázkach s možnosťou zvoliť viacero odpovedí hodnoty v prezentovaných grafoch v súčte presahujú 100 %.

Dotazník bol distribuovaný formou e-mailu 1 418 organizáciám vybraných na základe dostupných informácií o ich činnosti. Návratnosť dotazníkov bola na úrovni 9,24 % (spolu 131 respondentov).

Priamo oslovené boli nasledovné organizácie:

- 80 krajských a okresných organizácií Jednoty dôchodcov Slovenska;
- 12 mimovládnych organizácií;

na základe Registra poskytovateľov sociálnych služieb:

- 365 zariadení pre seniorov;
- 91 denných stacionárov;
- 44 zariadení opatrovateľskej služby (pobytová sociálna služba);
- 40 útulkov;
- 786 poskytovateľov opatrovateľskej služby (terénna sociálna služba).

Výber typov poskytovateľov sociálnych služieb bol založený na ich cieľovej skupine, či už starší ľudia predstavovali jedinú, alebo jednu z viacerých cieľových skupín. V kompetenciách týchto organizácií je v závislosti od typu poskytovanie ubytovania, pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, prípadne záujmová činnosť. Je teda priestor na to, aby sa vo svojej praxi stretávali s násilím na senioroch a seniorkách a ich diskrimináciou, a sú to často prvé inštitúcie poskytujúce nejaký typ poradenstva, s ktorými starší ľudia prídu do kontaktu. Jednota dôchodcov Slovenska (ďalej ako „JDS“) bola oslovená na základe svojej činnosti a dlhoročnej tradície organizácie, ktorá je priamo riadená ľuďmi vo vyššom veku. Jej úlohou je okrem iného chrániť práva a oprávnené požiadavky dôchodcov na spravodlivé a dôstojné dôchodkové zabezpečenie, zdravotnú a sociálnu

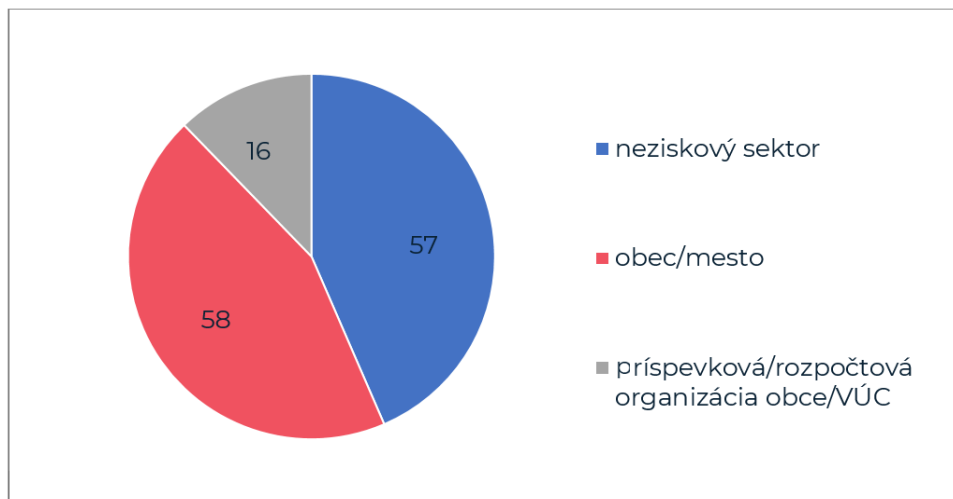
starostlivosť, sledovať vývoj životnej úrovne dôchodcov a navrhovať príslušné opatrenia a poskytovať sociálnu, zdravotnú a právno-poradenskú pomoc svojim členom.¹¹

Pre ďalšiu analýzu boli o respondentoch zisťované nasledujúce premenné:

- typ organizácie podľa zriaďovateľa (obec, príspevková/rozpočtová organizácia obce/VÚC, súkromný subjekt, iné). V kategórii „iné“ boli najčastejšie uvádzané formy nezisková organizácia a občianske združenie, čo spolu s absenciou súkromných subjektov viedlo k zmene tejto kategórie na „neziskový sektor“. Je doň zaradených aj 23 organizácií Jednoty dôchodcov Slovenska, ktorá je občianskym združením. Vzhľadom na odlišný charakter ich riadenia a priame zastúpenie seniorov a senioriek sú v grafoch odpovede organizácií JDS uvádzané v rámci kategórie „neziskový sektor“ samostatne. Najmenej zastúpené sú príspevkové alebo rozpočtové organizácie obcí a VÚC, rovnomerné zastúpenie majú organizácie zaradené ako neziskový sektor a obce (Obr. 2).

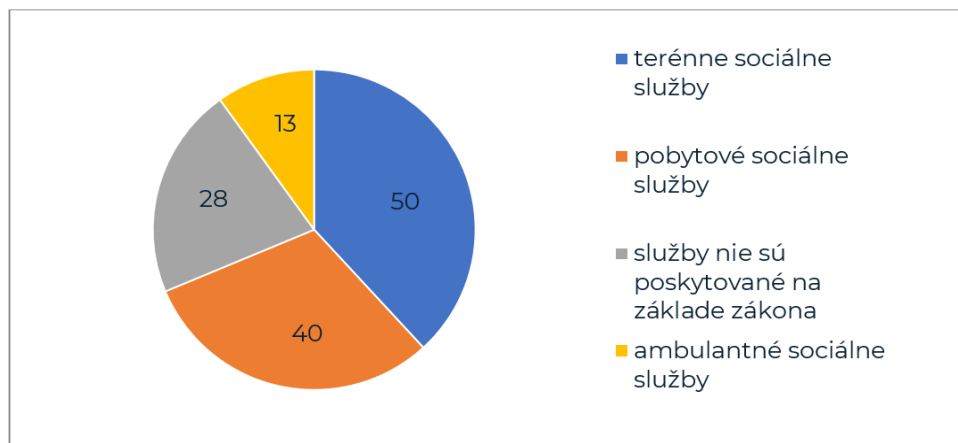
¹¹ <https://jednotadochodcov.sk/?p=285>

Obrázok 2 Rozloženie respondentov podľa zriaďovateľa

- činnosť podľa toho, či je organizácia poskytovateľom sociálnych služieb seniorom a seniorkám v zmysle Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991

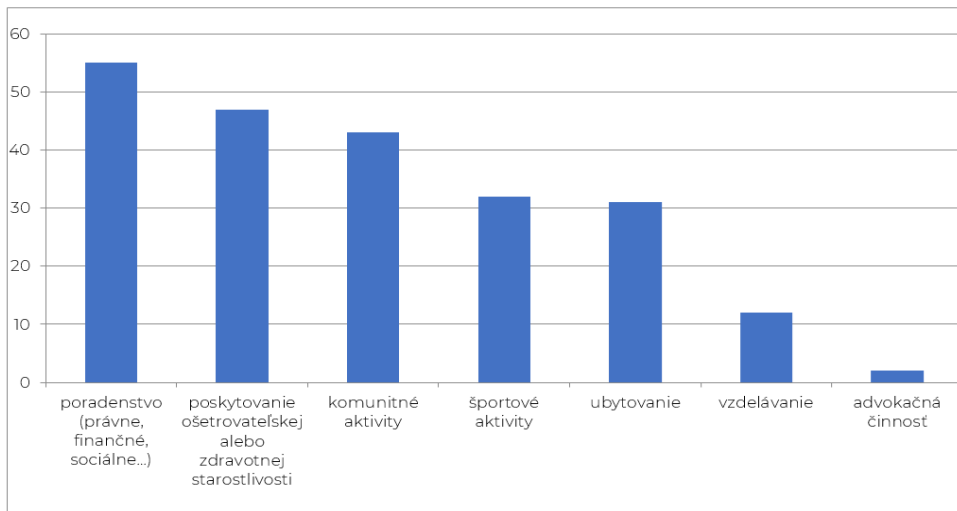
Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o sociálnych službách“). Ak áno, či ide o pobytovú, ambulatnú alebo terénnu formu;

Obrázok 3 Rozloženie respondentov podľa poskytovania sociálnych služieb

- **činnosť organizácie podľa oblastí** (poskytovanie ošetrovateľskej alebo zdravotnej starostlivosti, poradenstvo, ubytovanie, vzdelávanie, komunitné aktivity, športové aktivity,

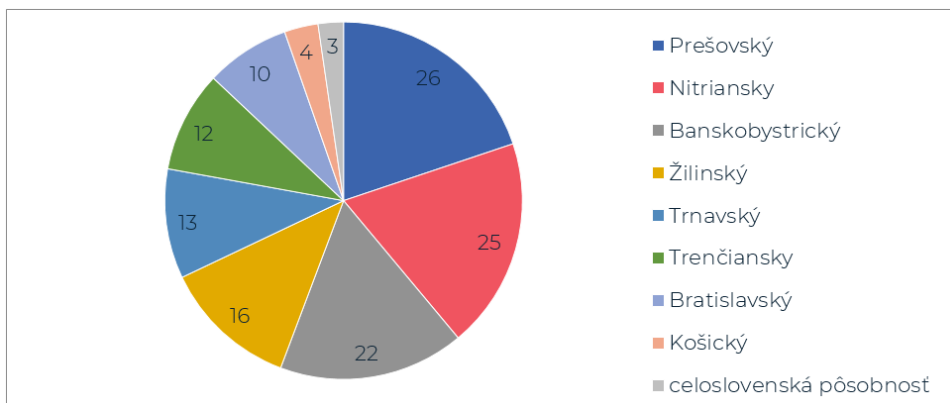
advokačná činnosť). Využitie tejto premennej sa pri vyhodnocovaní výsledkov nepreukázalo ako relevantné kritérium;

Obrázok 4 Rozloženie respondentov podľa oblasti činnosti

- **kraj pôsobenia.** Najviac respondentov pôsobí v Prešovskom, Nitrianskom a Banskobystrickom kraji, najmenej v Košickom kraji (Obr. 5). Celoslovenské pô-

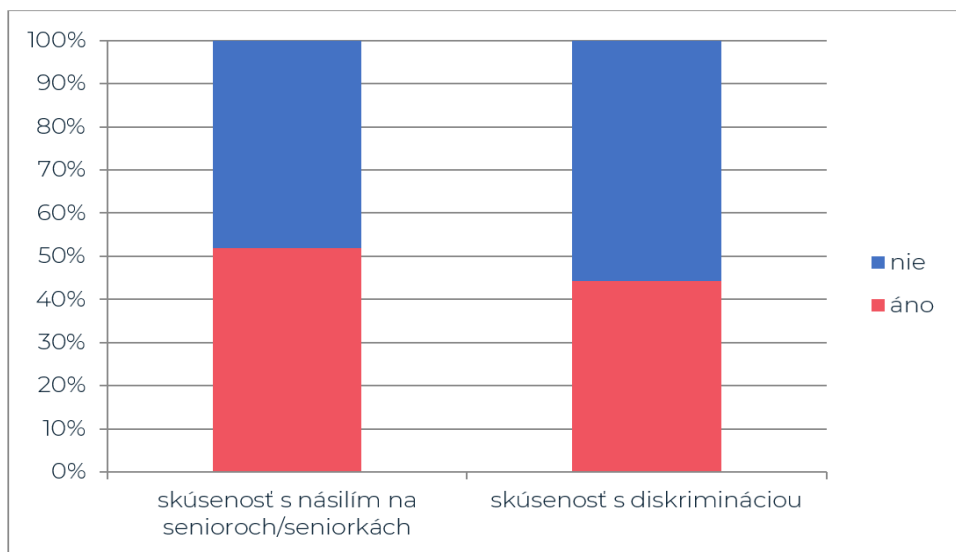
sobenie uviedli traja respondenti. Využitie tejto premennej sa pri vyhodnocovaní výsledkov nepreukázalo ako relevantné.

Obrázok 5 Rozloženie respondentov podľa kraja pôsobenia

Zber dát prebiehal v októbri a novembri 2020, dotazník vyplnilo 131 respondentov, pričom skúsenosť s násilím uviedlo 68 respondentov (51,9 %) a skúsenosť s diskrimináciou 58 (44,3 %)

(Obr. 6). Pri vyhodnocovaní otázok na konkrétne aspekty zaznamenaného násillia a diskriminácie boli do analýzy zahrnuté iba odpovede tých respondentov, ktorí s nimi uviedli skúsenosť.

Obrázok 6 Skúsenosť respondentov s násilím na senioroch a seniorkách a s ich diskrimináciou

2. Skúsenosti s násilím na senioroch a seniorkách

Časť dotazníka zameraná na násilie obsahovala otázky orientované na charakteristiky násillia ako takého, na širší kontext možností ľudí vo vyššom veku nájsť kvalifikovanú pomoc a na činnosť, prekážky a potreby organizácií pri poskytovaní podpory obetiam násillia. Skúsenosti s násilím potvrdilo 52 % respondentov. Do ďalšej analýzy sledovaného javu boli zahrnuté len odpovede týchto respondentov. Ako premenné boli pri vyhodnocovaní zvolené:

- činnosť podľa zákona o sociálnych službách,
- forma zriaďovateľa organizácie.

V rámci analýzy neboli použité premenné kraj pôsobenia a činnosť organizácií, ktoré sa nepreukázali ako relevantné deliace kritérium.

Najviac sa od priemeru odlišovali spravidla odpovede JDS, ktorá sa odlišuje od ostatných organizácií predmetom činnosti, keďže nie je poskytovateľom

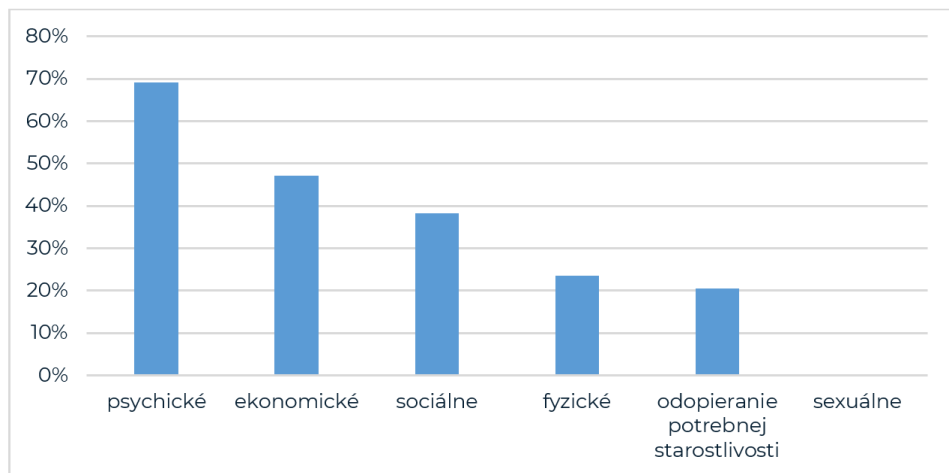
sociálnych služieb. Je však potrebné uviesť, že iba 10 organizácií JDS z 22 uviedlo skúsenosť s násilím, preto vyhodnotenie týchto odpovedí nemožno považovať za všeobecne platné. Odlišujú sa tiež odpovede poskytovateľov terénnych sociálnych služieb, ktorí majú vďaka charakteru svojej práce prístup do obydlija starších ľudí, kde sa podľa dostupných dát násillie odohráva najčastejšie. Rozdielne preto vnímajú nielen typy násillia, s ktorými sa stretávajú, spôsoby, ako mu predchádzať, ale aj vývoj jeho výskytu, kde výrazne najčastejšie uvádzajú, že výskyt násillia sa v posledných piatich rokoch zvyšoval.

2.1 Formy násilia

Pri skúmaní zaznamenaných foriem násilia bolo cieľom zistiť, s akými formami násilia sa organizácie stretávajú, resp. ich vedia identifikovať, a či je možné zaznamenať rozdiely podľa typov organizácií. Potvrdili sa pomerne výrazné rozdiely, avšak vzhľadom na malú vzorku respondentov nie je možné zistenia zovšeobecniť. Spomedzi foriem násilia jednoznačne prevláda

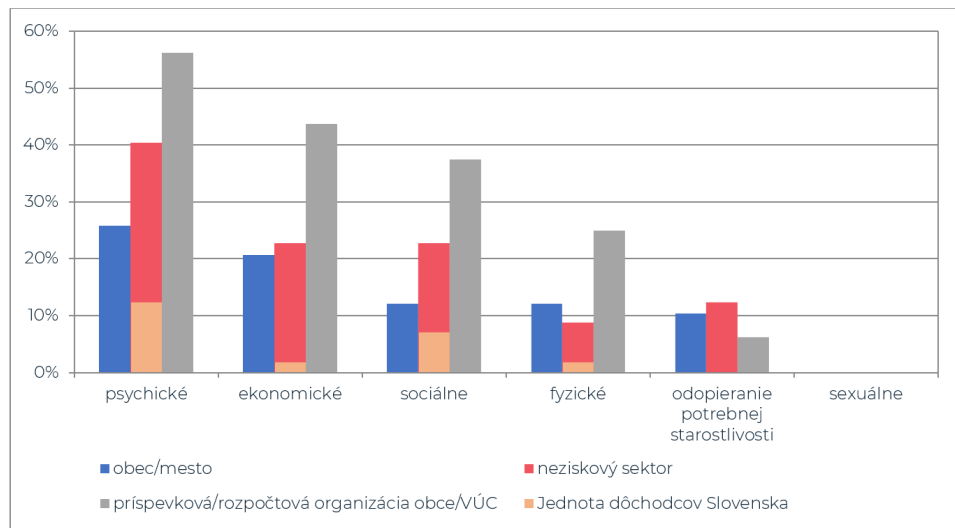
psychické násilie (Obr. 7), s ktorým sa stretlo takmer 70 % z tých, ktorí uviedli skúsenosť s nejakým typom násilia na senioroch a seniorkách. Respondenti sa vôbec nestretli s prípadmi sexuálneho násilia a len minimálne uvádzali skúsenosť s odopieraním zdravotnej starostlivosti (21 %) či fyzickým násilím (24 %).

Obrázok 7 Formy zaznamenaného násilia

Spomedzi sledovaných typov organizácií sa najčastejšie s násilím stretávajú príspevkové, resp. rozpočtové organizácie mesta alebo VÚC (62 %), ktoré zároveň uvádzali viac foriem zaznamenaného násillia, ako ostatné

organizácie (Obr. 8). Mestá a obce sa naopak stretávajú s násilím najzriedkavejšie, čo však môže súvisieť s adresátmi dotazníkov - nemuseli ich vyplniť priamo sociálni pracovníci a pracovníčky.

Obrázok 8 Formy zaznamenaného násillia podľa zriaďovateľa organizácie

Až 52 % predstaviteľov JDS uviedlo, že sa nestretávajú s prípadmi násillia na senioroch a seniorkách, zároveň uvádzali výrazne najmenší výskyt ekonomického násillia, čo môže súvisieť s vyjadreniami viacerých organizácií, že nátlak na prepis majetku, prípadne poskytnutie peňažných prostriedkov často nie sú vnímané ako násillie, ale ako pomoc rodine, resp. obeť sa o zlom zaobchádzaní v rodine hanbia hovoriť. Prekvapujúco sa predstavitelia JDS nestretli ani s odopieraním zdravotnej starostlivosti. Najčastejšie uvádzali skúsenosť s psychickým a sociálnym násilím. V prípade týchto typov násillia, resp. izolácie a odopierania kontaktu s okolím sa znižuje šanca, že starší ľudia vyhľadajú pomoc,

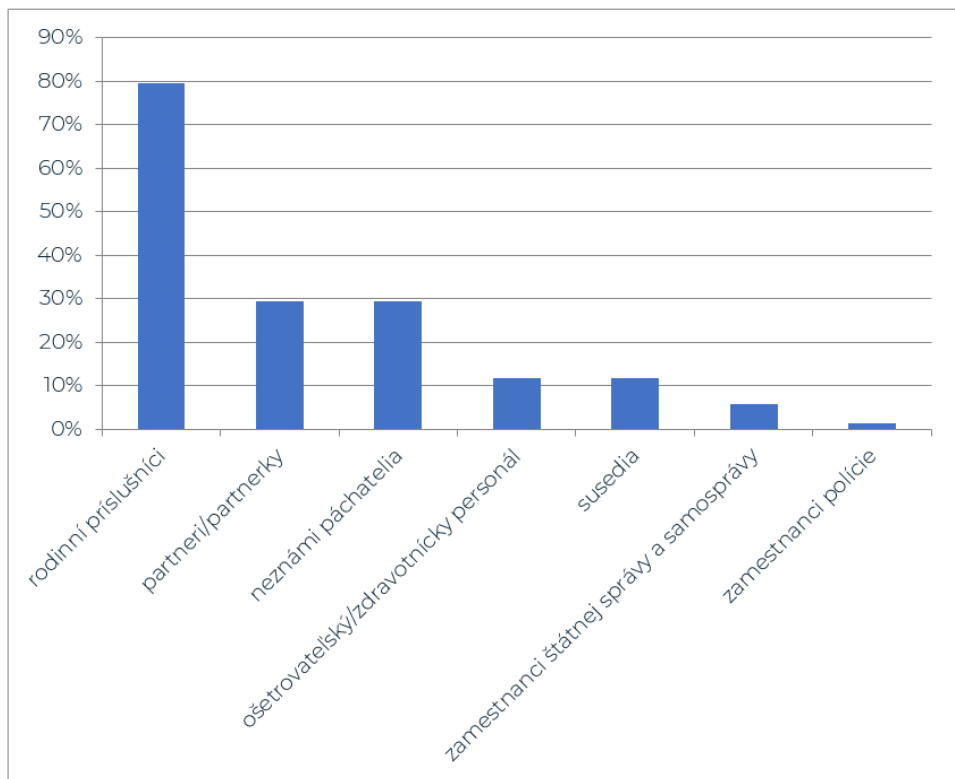
alebo sa niekomu so svojím problémom zdôveria.

Podľa typu činnosti je možné uviesť výraznejší rozdiel medzi skúsenosťou poskytovateľov ambulantlych sociálnych služieb oproti organizáciám poskytujúcim iné typy sociálnych služieb. Iba 15 % z nich uviedlo, že s násilím nemá skúsenosť, pričom pri terénnych a pobytových sociálnych službách a rovnako pri organizáciách, ktoré neposkytujú služby na základe zákona o sociálnych službách, to bolo viac ako 50 %. Zároveň sa až 70 % všetkých poskytovateľov ambulantlych sociálnych služieb stretlo s psychickým násilím a iba 4 % s ekonomickým násilím.

2.2 Páchatelia násilia

Na základe skúseností organizácií sú páchatelmi násilia na senioroch a seniorkách najčastejšie blízke osoby (Obr. 9), čo sa zhoduje s vyššie spomínanými výskumami, a môže byť zároveň jedným z dôvodov, prečo počet nahlásených prípadov násilia výrazne zaostáva za ich odhadovaným počtom. Prejavuje sa súvislosť s formou násilia, iba štyria respondenti spomedzi tých, ktorí uviedli skúsenosť s psychickým násilím, sa zároveň nestretli s tým, že páchatelmi boli rodinní príslušníci alebo partneri/partnerky.

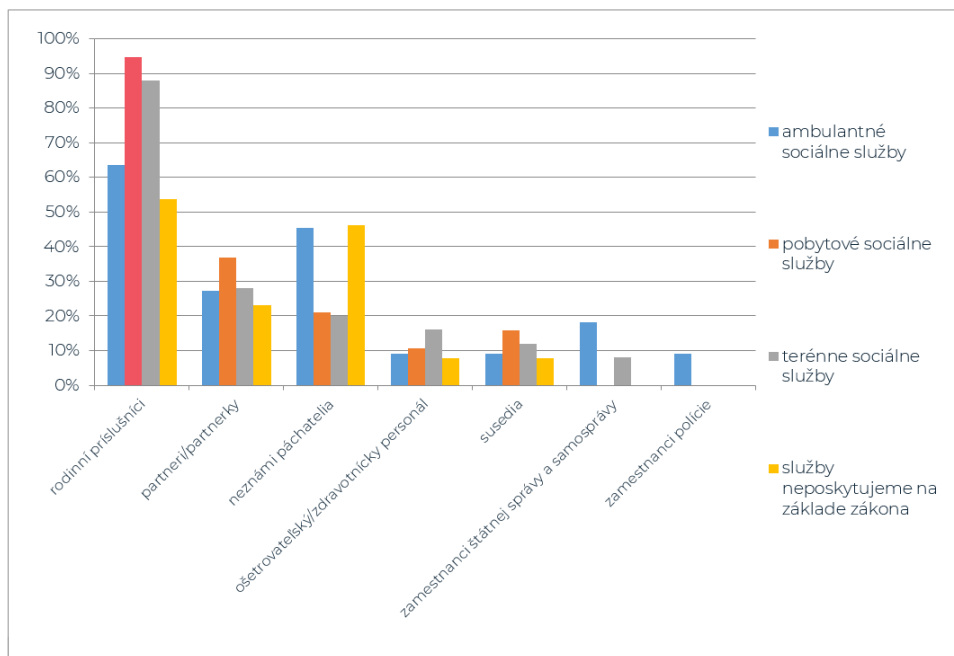
Pomerne nízke zastúpenie medzi páchatelmi má zdravotnícky personál, uviedlo ho iba 12 % z tých, ktorí majú skúsenosť s násilím na senioroch a seniorkách. Respondenti v minimálnej miere uvádzali zamestnancov štátnej správy, samosprávy a polície. Bez poznania konkrétnych okolností je náročné tieto údaje vyhodnotiť, je však možné, že ako násilie bolo v týchto prípadoch interpretované neprimerané správanie. Neznámi páchatelia boli uvedení v 30 % prípadov.

Obrázok 9 Páchatelia násilia

Ak sa však pozrieme na odpovede podľa typu činnosti, rozdiely sú viditeľné najmä medzi dvoma skupinami organizácií (Obr. 10). Pobytové a terénne služby výrazne viac prichádzajú do kontaktu s rodinnými príslušníkmi ako páchatelmi, čo môže súvisieť s charakterom ich činnosti – v pobytových zariadeniach sú to najčastejšie

jediné osoby okrem zamestnancov, s ktorými starší ľudia prichádzajú do styku, a terénni sociálni pracovníci navštevujú seniorov a seniorky v ich domácnostiach, preto môžu získať viac informácií o situácii v rodine. Tieto dva typy organizácií tiež uvádzajú neznámych páchatel'ov o polovicu menej často, ako ostatné.

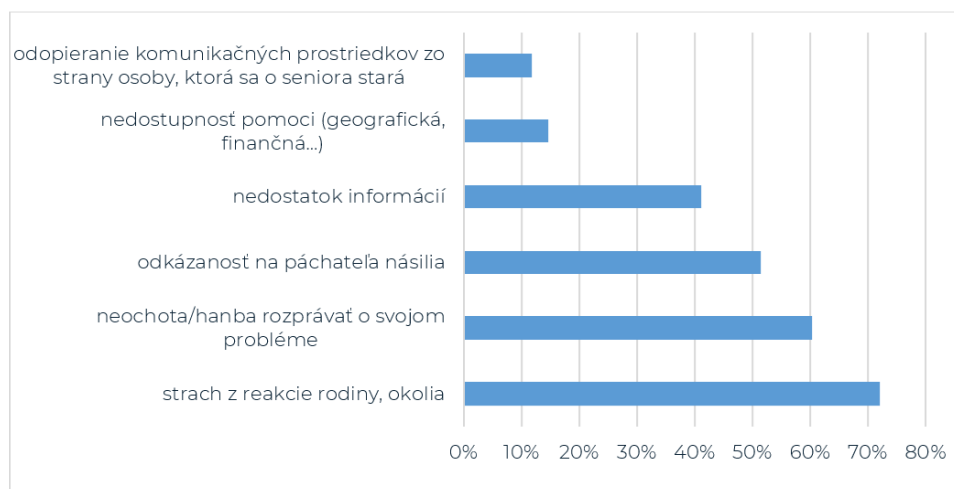

Obrázok 10 Páchatelia násillia podľa typu organizácie

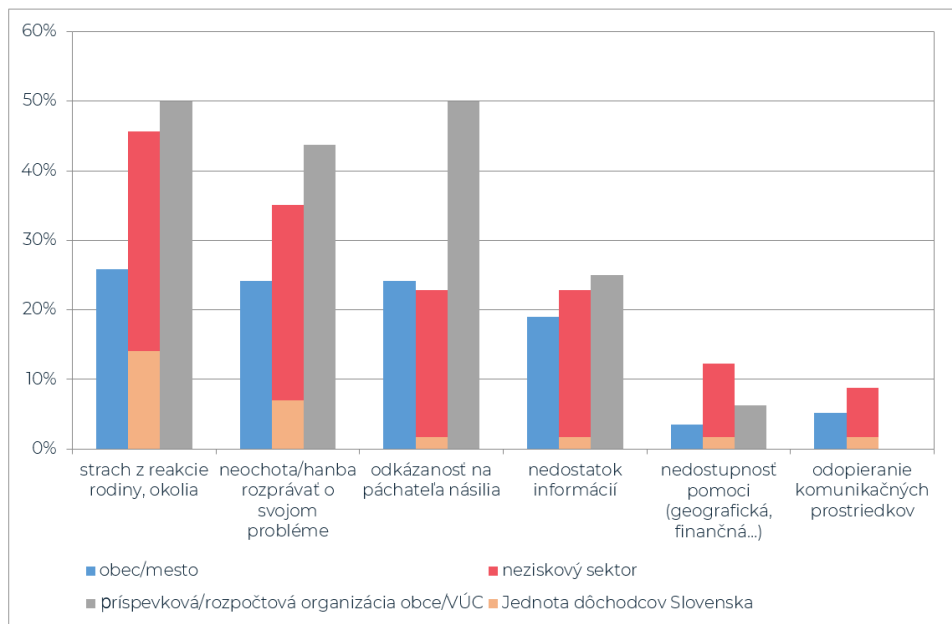
2.3 Príčiny nenahlásenia násillia

Súčasťou dotazníka bola aj položka zameraná na možné dôvody, ktoré stoja za nevyhľadáním pomoci („V prípade, že sa senior/seniorka rozhodne nevyhľadať pomoc, dôvodom býva:...“), pri ktorej si respondenti vyberali z ponúkaných možností, prípadne mali možnosť doplniť iný dôvod. Podľa organizácií sú hlavnými príčinami strach z reakcie rodiny a okolia (70 %) a hanba a neochota rozprávať o svojej situácii (60 %) (Obr. 11). Významné rozdiely sa ukazujú medzi odpoveďami JDS a ostatných organizácií, čo interpretujeme ako možný rozdiel medzi skúsenosťou seniorov a senioriek a

skúsenosťou poskytovateľov služieb. Takmer polovica organizácií, ktoré uviedli skúsenosť s násilím, uvádza ako dôvod nevyhľadania pomoci nedostatok informácií o možnostiach riešenia násillia, zatiaľ čo pri predstaviteľoch JDS sa táto odpoveď vyskytla len raz (Obr. 12). Výrazný rozdiel sa prejavil aj pri presvedčení, že dôvodom je odkázanosť na páchatela násillia. Podľa odpovedí JDS usudzujeme, že starší ľudia to pri riešení násillia na rozdiel od organizácií nepovažujú za hlavnú prekážku, a skôr sa prejavuje už spomínaná neochota o tejto téme hovoriť a strach z reakcie rodiny.

Obrázok 11 Dôvody, pre ktoré sa starší ľudia rozhodnú nevyhľadať pomoc, ak sa stanú obeťou násillia

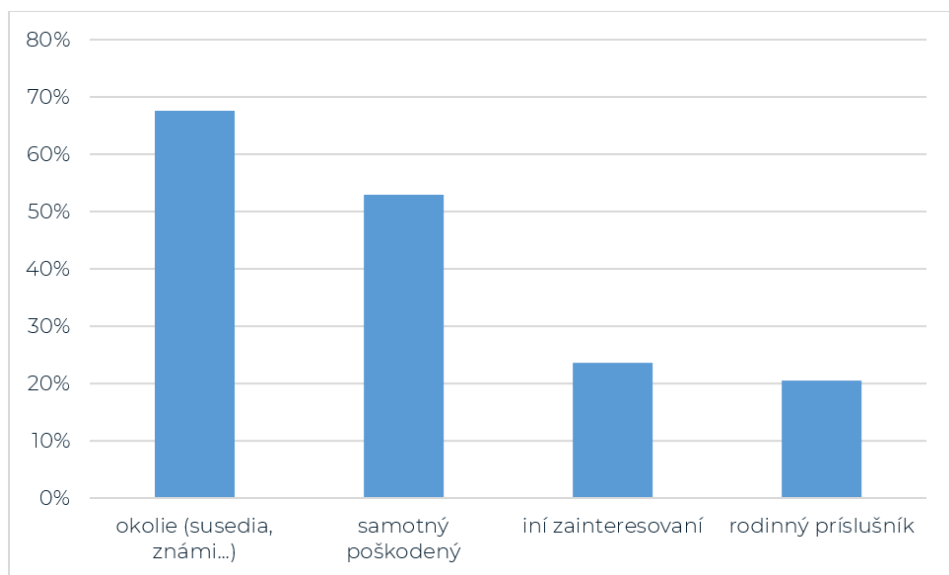

Obrázok 12 Dôvody, pre ktoré sa starší ľudia rozhodnú nevyhľadať pomoc, ak sa stanú obeťou násillia (podľa zriadovateľa)

2.4 Zdroje informácií o násilí

Organizácií sme sa pýtali aj na to, od koho sa o násilí zvyčajne dozvedia („O prípadoch násillia sa najčastejšie dozvedáte od...“). Najčastejšie označovaným zdrojom informácií o páchanom násilí je okolie starších ľudí (68 %), teda známi, susedia a pod. (Obr. 13). Nie prekvapujúcim je ní-

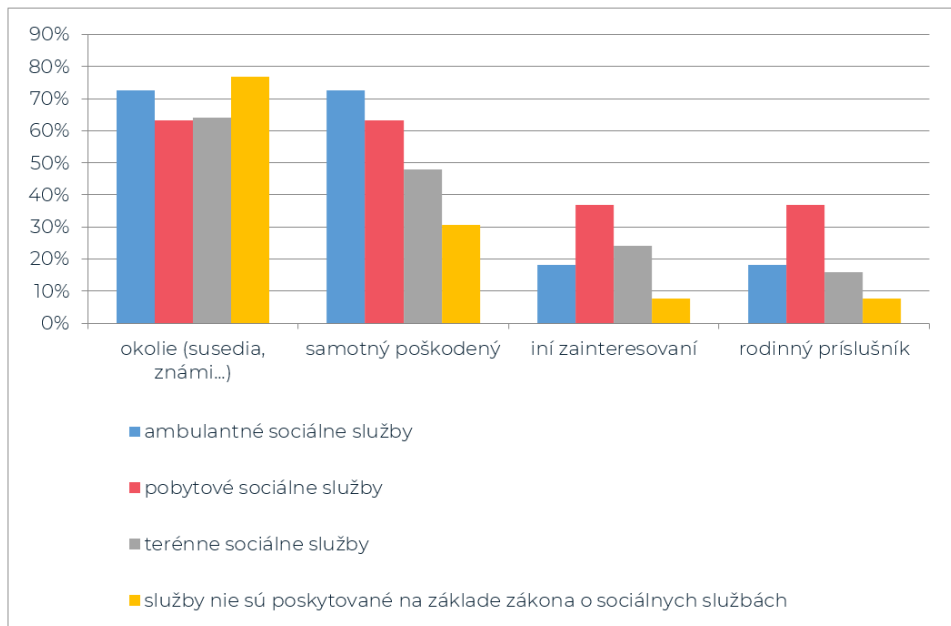
ky podiel „iných zainteresovaných“ (pomáhajúcich profesií a lekárov), ktorí by takéto zistenie mali oznámiť predovšetkým príslušným orgánom činným v trestnom konaní, a príbuzných, ktorí sú často samotnými páchatelmi násillia.

Obrázok 13 Zdroje informácií o násilí

Napriek vyššie opísaným prekážkam označilo 53 % respondentov, že sa o prípadoch násillia dozvedajú od samotných seniorov a senioriek. Organizácie, ktoré neposkytujú služby na základe zákona o sociálnych službách, však výrazne častejšie označovali, že sa dozvedeli informácie od okolia (77 %). Zariadenia poskytujúce pobytové služby sa častejšie ako ostatní dozvedajú o prípadoch násillia od rodinných príslušníkov obetí a iných zainteresovaných osôb

(Obr. 14). Okrem týchto prípadov však medzi organizáciami nie sú výrazné rozdiely, rovnako ako pri porovnaní podľa zriaďovateľa. Dá sa predpokladať, že starší ľudia sa v prípade, že boli obeťmi násillia, z dôvery skôr blízkym ľuďom a prejavujú nižšiu ochotu riešiť problém s kompetentnými inštitúciami. Okolie, resp. komunita, sa teda v prípadoch, že sám poškodený nechce alebo nevie svoju situáciu riešiť, profiluje ako najdôležitejší faktor pri sprostredkovaní pomoci.

Obrázok 14 Zdroje informácií o násilí podľa poskytovaných služieb

3. Dostupná podpora a potreby organizácií

Jedným z cieľov prieskumu bolo aj zmapovať formy pomoci, ktoré dokážu oslovené organizácie poskytnúť v prípade zisteného násillia, aký je názor oslovených organizácií na možnosti prevencie a čo by tieto odborníci a odborníčky z praxe potrebovali aby mohli poskytovať čo najlepšiu možnú podporu.

3.1 Poskytovaná pomoc

Deklarovaná podpora v prípade nahlásenia násillia predstavuje široké spektrum aktivít („Akú podporu poskytujete seniorom/seniorkám, ak sa na Vás obrátia v prípade násillia?“). Poradenstvo uviedlo 41 organizácií; vo väčšine prípadov nebolo bližšie špecifikované, v ostatných išlo najmä o sociálne a právne poradenstvo. Až 26 organizácií neuviedlo, akú pomoc by v prípade výskytu násillia poskytli, s odôvodnením, že sa s takou situáciou ešte nestretli. Kontakty na kompe-

tentné orgány a políciu by poskytlo, resp. ich priamo kontaktovalo, 25 respondentov. Psychologickú podporu obetí uviedlo len sedem respondentov, pričom vzhľadom na dôvody, pre ktoré starší ľudia často násillie nenahlasujú, je potrebné obeť povzbudiť a pomôcť jej vyrovnat sa s prežitou skúsenosťou. Konkrétne formy pomoci sa medzi respondentmi pohybujú na širokej škále od oznámenia situácie kompetentným orgánom až po komplexné riešenie problému.

Napríklad jedno obecné pobytové zariadenie uviedlo, že „*delegujeme problém na príslušné orgány*“, iná obecná terénna služba, naopak, pristupuje k prípadom násillia veľmi individuálne a komplexne:

„Ubezpečenie seniora o plnej dôvere zo strany sociálneho pracovníka. Povzbudenie, aby o probléme hovoril. Poradenstvo. Pomoc pri oslovení ostatných členov rodiny ak si to situácia vyžaduje. V prípade potreby kontaktovanie odborníkov - psychológ, zabezpečenie náhradného bývania, súčinnosť pri podaní trestného oznámenia na páchatela - pomoc pri zabezpečení právnika. Pravidelné šetrenie u seniora a súčinnosť seniorovi aj po vyriešení jeho problému - kontrola či sa násillie znova neobjavilo.“

3.2 Možnosti prevencie a informovanosť o dostupnej pomoci

V otvorenej otázke „Čo je podľa Vás potrebné urobiť pre zvýšenie ochrany seniorov/senioriek pred násilím?“ sa zisťovali predstavy organizácií o tom, aké spôsoby prevencie sú podľa nich najvhodnejšie. Napriek identifikovanému problému násilia v rodine až 45 zo 131 respondentov uviedlo, ako potrebný krok práve osvetu, ktorá však často zahŕňa iba informovanie o ochrane pred rôznymi podvodmi, napríklad tzv. „šmejdami“, čo nekorrešponduje s pravdepodobnosťou ohrozenia blízkymi osobami. Ako najčastejší príklad konkrétnej preventívnej činnosti boli uvádzané prednášky s preventistami Policajného zboru alebo Ministerstva vnútra SR. Osvetu celej spoločnosti považuje za najdôležitejšiu 11 respondentov. Ako uvádza jeden z nich, je dôležité „vysvetliť, čo je už násilie, ako sa prejavuje v správaní seniora“. Ako ďalšie možnosti boli spomenuté vytvorenie dôverného prostredia, v ktorom sa starší ľudia nebudú báť rozprávať o svojich problémoch (9), a najmä terénna práca (13),

ktorá pomáha odhaľovať prípady násilia, pôsobí preventívne a ako jedna z najúčinnějších foriem prevencie sa ukazuje aj v súvislosti s tým, že násilie sa najčastejšie odohráva v domácnosti a páchajú ho blízke osoby. Až 10 % respondentov nevedelo na túto otázku odpovedať, väčšinou v súvislosti s tým, že sa s násilím doposiaľ nestretli. Tento fakt by však nemal byť prekážkou pri realizácii preventívnych aktivít a je žiaduce, aby organizácia, ktorá pracuje so staršími ľuďmi, mala povedomie o tom, ako ich chrániť pred násilím.

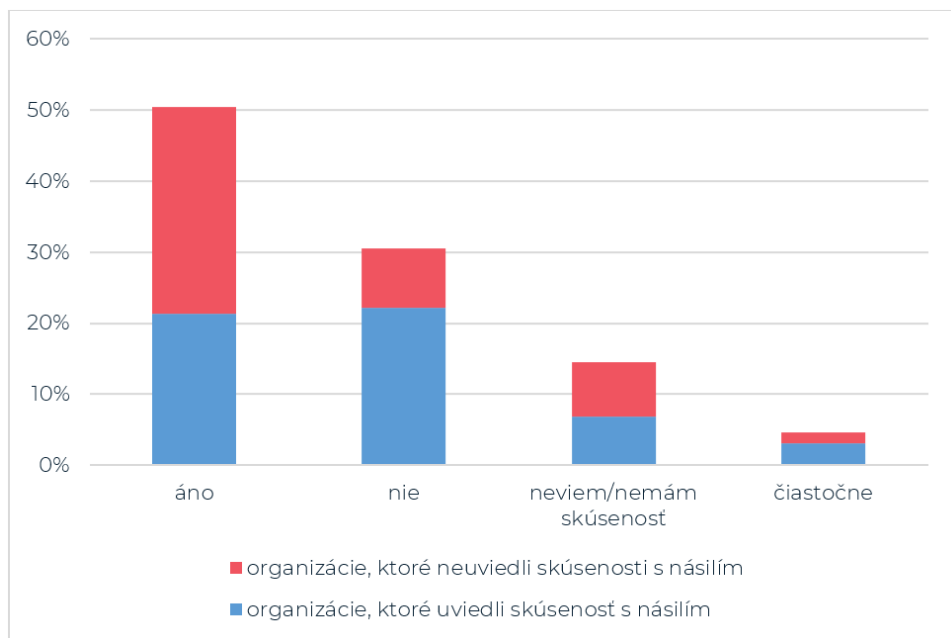
Na jednej strane teda organizácie rozoznávajú hlavné aspekty násilia na senioroch a seniorkách, na druhej strane stratégie jeho riešenia sú často poznačené istým schematizmom a uprednostňujú sa skôr tradičné postupy pred efektívnou ochranou najohrozenejších skupín. Je však potrebné zdôrazniť, že pracovníci v pobytových zariadeniach majú veľmi obmedzené možnosti, ako pôsobiť na znižovanie výskytu násilia na senioroch mimo ich zariadení.

Pri vyhodnotení otázky „Majú na základe Vašich skúseností seniori/seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, pokiaľ sa stretnú s násilím?“ boli volné odpovede zoskupené do štyroch kategórií. Organizácie, ktoré s násilím na starších ľuďoch nemajú skúsenosť, výrazne častejšie považujú informácie seniorov za dostatočné (Obr. 15). Tie organizácie, ktoré sa už stretli s násilím na starších ľuďoch, majú viac informácií o ich potrebách a možnostiach, a približne v rovnakej miere uvádzajú či seniori a seniorky majú dostatočné množstvo

informácií o možnostiach pomoci, ak sa stanú obeťou násilia. Až 15 % respondentov nemá vedomosť, či majú starší ľudia povedomie o svojich možnostiach v prípade zažívaného násilia, čo sa tiež javí ako príležitosť na zlepšenie poskytovaných služieb. Najmä v prípade samospráv je veľký priestor na vzdelávanie seniorov a senioriek, resp. na prácu s celou komunitou tak, aby starší ľudia nielen vedeli, aké majú v prípade násilia možnosti, ale aj aby prípadné násilie vedelo okolie spozorovať a rozpoznávalo tento fenomén

ako problém, ktorý je potrebné riešiť. Zároveň je potrebné poznamenať, že informovanosť nemusí byť postačujúca. Ako uvádza jeden z respondentov, „násilie je najčastejšie páchané na osobách, ktoré nemajú možnosť sa k informáciám dostať, alebo sú na tom mentálne či fyzicky tak zle, že až kým niekto neupozorní sociálnych pracovníkov, situáciu je ťažké podchytiť.“ Stratégiu organizácií pri práci so seniorami a seniorkami ovplyvňuje aj priama skúsenosť s násilím.

Obrázok 15 Odpovede na otázku “Majú seniori a seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, ak sa stanú obeťou násilia?”

Organizácie pri riešení prípadov násilia väčšinou spolupracujú s ďalšími inštitúciami a 30 respondentov z tých, ktorí uviedli skúsenosť s násilím, uvádza, že dobré skúsenosti majú najmä s políciou („S ktorými inštitúciami máte pri riešení prípadov násilia na senioroch/seniorkách dobré skúsenosti?“). Ďalšími, už menej početnými odpoveďami sú podľa poradia: samo-správa (18), sociálna kuratela, resp. organizačné zložky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (11), a lekári (8). Iba minimálne boli menované konkrétne inštitúcie, napríklad Centrum právnej pomoci, Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím či Informačná kancelária pre pomoc obetiam trestných činov. Oslove-

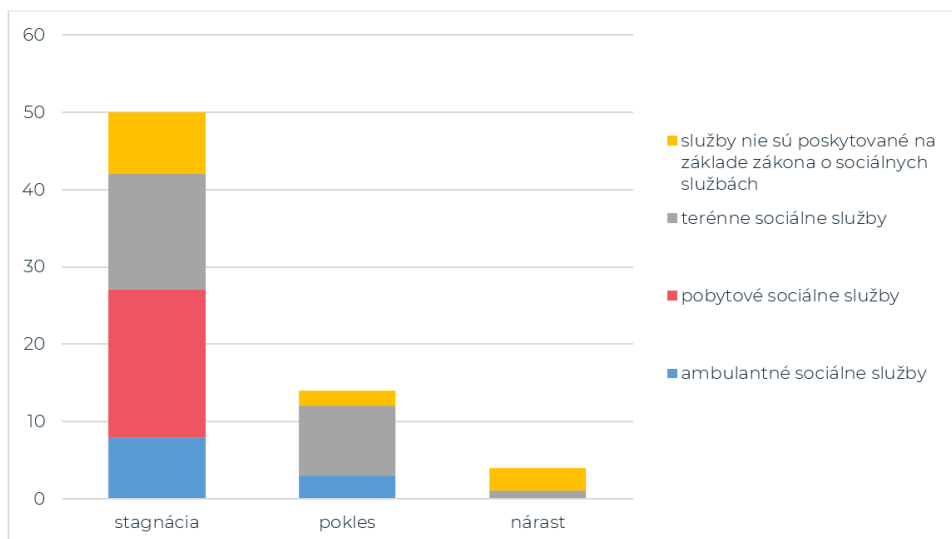
né organizácie teda v prípade potreby poskytujú poradenstvo samy a neobracajú sa na ďalšie inštitúcie, ktoré poskytujú právnu alebo inú pomoc. Prieskum nezistoval, či organizácie vôbec majú o týchto inštitúciách vedomosť, čo je otázka potenciálneho rozšírenia výskumu. Trikrát sa vyskytla odpoveď, že organizácia nemá dobrú skúsenosť so žiadnou inštitúciou a že zlyhali všetci oslovení. Vzhľadom na nedostatok podrobnejších informácií a odpovede ostatných respondentov to možno považovať za pochybenie konkrétnych zložiek systému, ale aj v tomto prípade by bolo vhodné realizovať hlbší výskum procesu oznamovania a šetrenia násilia na senioroch a seniorkách.

3.3 Vývoj výskytu násillia

Okrem skúseností s násilím na senioroch a seniorkách sa Stredisko zameralo aj na hodnotenie jeho vývoja zo strany organizácií za ostatných päť rokov – mohli zvoliť, či sa podľa nich výskyt násillia zvyšoval, znižoval alebo zostával približne rovnaký. Väčšina respondentov z tých, ktorí uviedli skúsenosť s násilím na starších ľuďoch (74 %), uviedla, že stav sa za sledované obdobie nezmenil, podľa 20 % sa výskyt násillia zvýšil a len 6 % respondentov zaregistrovalo pokles výskytu násillia, pričom ako hlavný dôvod uvádzajú zvýšenú informovanosť starších ľudí (Obr. 16). Organizácie, podľa ktorých výskyt násillia zostával na rovnakej úrovni, vnímali tento fakt z dvoch rôznych pohľadov – buď ako negatívum, lebo očakávali pokles, alebo ako pozitívum, pretože očakávali jeho nárast. Zodpovedali tomu aj dôvody, ktoré boli veľmi rôznorodé a

nedá sa hovoriť o prevládajúcom názore. Častejšie sa opakovala len neochota starších ľudí hovoriť o tom, že sa stali obeťami násillia, a nezájum o seniorov, ďalšími spomenutými dôvodmi boli sociálna izolácia seniorov a senioriek, zvýšený výskyt násillia vo všeobecnosti a sofistikovanejšie formy násillia, ktoré je náročné odhaliť. V prípadoch, že respondenti považovali stagnáciu za pozitívnu, ako príčinu uvádzali najmä lepšiu osvetu seniorov a senioriek, ale aj ich vyššiu finančnú sebestačnosť, teda menšiu odkázanosť na násilníka, a vyššiu bezpečnosť v obci.

Dôvody, pre ktoré sa výskyt násillia na starších ľuďoch zvýšil, do značnej miery reagujú na tie predchádzajúce. Spomínajú sa najmä zvýšená agresivita v spoločnosti, nedostatok sociálnych kontaktov seniorov a se-

Obrázok 16 Vnímanie vývoja počtu zaznamenaných prípadov násillia na senioroch a seniorkách za ostatných 5 rokov

noriek, dysfunkčné rodinné prostredie a zanedbávanie starostlivosti zo strany rodiny, ekonomická závislosť a zhoršenie sociálneho statusu, ale

aj otvorenejšia diskusia o probléme, vďaka ktorej existuje širšie povedomie o rôznych formách násilia na starších ľuďoch.

3.4 Návrhy riešení

Organizácie pracujúce so staršími ľuďmi sa vo svojej činnosti stretávajú s mnohými prekážkami, odstránenie ktorých by zvýšilo kvalitu poskytovaných služieb. Na otázku, „Čo by ste potrebovali, aby ste mohli poskytovať kvalitnejšie služby?“, uvádzali veľmi rôznorodé odpovede v závislosti od svojej konkrétnej činnosti, špecifických podmienok a skúseností. Odpovede bolo možné zoskupiť do nasledujúcich hlavných kategórií:

- zmena legislatívy v oblasti podmienok fungovania a práce organizácií¹²,
- zmena legislatívy v ostatných oblastiach,
- viac finančných prostriedkov,
- lepšia spolupráca so zainteresovanými inštitúciami.

Najčastejšie sa však nevyskytoval návrh konkrétneho riešenia, ale odpoveď „neviem posúdiť“, ktorú uviedlo 28 respondentov (21 %). Vysvetlenia, ak boli prítomné, sa väčšinou odvolávali na nedostatok skúseností s násilím. Keďže priamo v otázke boli uvedené príklady odpovedí, existuje predpoklad, že ak by to tak nebolo, počet takýchto odpovedí by bol ešte vyšší. Spomedzi jednotlivých návrhov sa 28-krát objavila potreba zmeny legislatívy, a to v nasledovných oblastiach:

- systém financovania v sociálnych službách;
- zníženie počtu klientov na jedného pracovníka v zariadení;
- pružnejšie umiestňovanie klienta do zariadenia aj bez posúdenia odkázanosti;

- upravenie pravidiel domácej starostlivosti o odkázanú osobu a vyššie opatrovateľské dávky, umožnenie lepšej starostlivosti najbližších rodinných príslušníkov o starších ľudí cestou vyšších sociálnych dávok;
- zníženie administratívnej záťaže;
- deinštitucionalizácia sociálnej starostlivosti;
- zmena legislatívy vo veci vstupu na pozemok, kde žije senior, na ktorom je páchané násilie;
- systematické zmeny v zabezpečovaní ochrany, pomoci a kontroly dodržiavania práv, starostlivosti a základných životných potrieb starších vrátane kontrol kvality poskytovania sociálnych služieb;
- vyššie kompetencie samosprávy;
- zvýšenie dôchodkov;
- prísnejšie tresty pre páchatelov násillia.

Okrem zmeny legislatívy je podľa organizácií potrebné aj dodržiavanie tej aktuálnej, najmä povinnosti obcí v oblasti financovania sociálnych služieb, a vymožitelnosť práva. Druhou najčastejšie sa vyskytujúcou odpoveďou bola lepšia spolupráca so samosprávou (14), respondenti však neuvádzali konkrétne oblasti spolupráce, ktoré je potrebné zmeniť. Výrazne zastúpená bola aj potreba lepšieho financovania (13), na ktorú sa viaže nielen kvalita poskytovaných služieb, ale aj počet a kvalita zamestnancov. Ich počet je vnímaný ako výrazne nedostatočný a pri súčasnom platovom ohodnotení organizácie vyjadrili obavu o dostatok kvalifikovanej pracovnej sily, najmä v

12 zmena legislatívy a lepšia spolupráca so samosprávou boli v otázke uvedené ako príklad

súvislosti so starnutím obyvateľstva a čoraz vyššími nárokmi na opatrovateľskú starostlivosť. Volné kapacity v zariadeniach sú potrebné najmä v prípadoch krízovej intervencie, keď je potrebné seniora dostať z násilného prostredia.

Niektorí respondenti uviedli potrebu koordinácie inštitúcií zaoberajúcich sa problematikou násilia na senioroch a seniorkách a výmenu skúseností medzi nimi. Chýba im metodika od nadriadených orgánov a tiež proaktívnosť štátnych inštitúcií v oblasti prevencie násilia. Témou je aj vzdelávanie odborných zamestnancov organizácií a samotných seniorov a senioriek, kde je potrebné zabezpečiť vzdelávacie materiály, letáky a pod. aj v jazykoch národnostných menšín. Rovnako by sa spôsoby šírenia informácií mali prispôbiť cieľovej skupine.

Okrem zlepšenia fungovania pobytových sociálnych služieb sa objavuje aj potreba ich deinštitucionalizácie a posilnenie starostlivosti o seniorov a seniorky v ich domácom prostredí a

Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb – Podpora transformačných tímov, do októbra 2023 však doň má byť zapojených len 96 z približne 1130 zariadení sociálnych služieb poskytujúcich dlhodobú starostlivosť. Doposiaľ nebola schválená ani Národná stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti. Slovensko teda stále nenaplnia záväzok podľa čl. 19 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý sa týka aj časti seniorov žijúcich v pobytových zariadeniach. Podľa jedného z respondentov je pre prevenciu násilia dôležitá aj „*existencia terénnej poradenskej/terapeutickej služby, ideálne psychológa, ktorý by išiel do domácnosti a pracoval s príbuznými, často frustrovanými a vyhorenými, neschopnými ďalšej empatie voči seniorovi.*“ Pre zabezpečenie psychickej pohody a vytvorenie dôverného prostredia, v ktorom nebudú mať problém s priznaním násilia, je dôležitý individuálny prístup, ktorý rešpektuje potreby starších ľudí. Sociálna izolácia môže byť príčinou aj následkom zažívaného násilia a naplnenie potrieb seniorov a senioriek združovania sa a seberealizácie môže byť významným preventívnym opatrením.

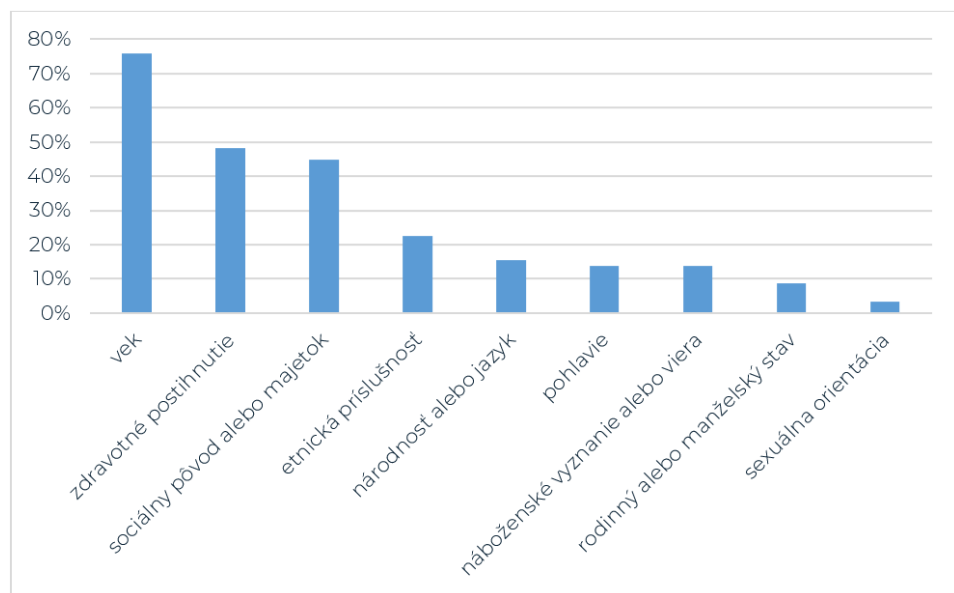
4. Diskriminácia

Stredisko ako národný antidiskriminačný orgán skúmalo aj skúsenosti organizácií s možným diskriminačným konaním voči ľuďom vo vyššom veku. Podobne ako v prípade skúseností s prípadmi násillia, táto časť dotazníka obsahovala otázky zamerané na dôvody a oblasti diskriminácie, úroveň informovanosti, dostupné formy pomoci a potreby v súvislosti s riešením tejto situácie.

4.1 Skúsenosti s diskrimináciou

V porovnaní s násillím sa s podozrením na diskrimináciu stretlo menej organizácií, len 44 %. 76 % z tých, ktorí nezaznamenali prípady násillia na senioroch a seniorkách, nemá skúsenosť ani s prípadmi možnej diskriminácie. Na otázku o dôvodoch diskriminácie

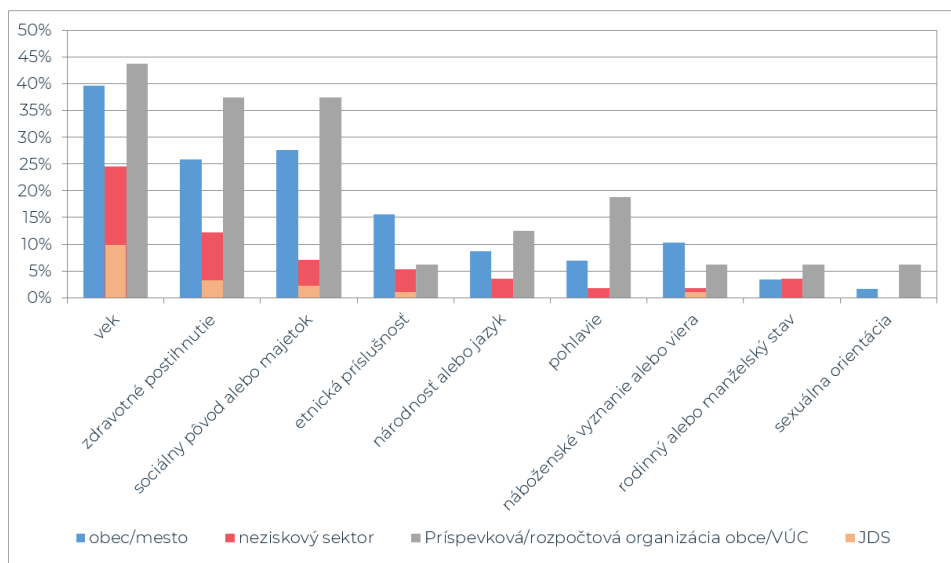
prevažovali odpovede uvádzajúce diskrimináciu na základe veku (76 %) a čiastočne na základe zdravotného postihnutia (48 %) a sociálneho pôvodu alebo majetku (45 %). Ostatné dôvody diskriminácie sa objavovali minimálne (Obr. 17).

Obrázok 17 Zaznamenané prípady podozrenia na diskrimináciu seniorov a senioriek podľa príčiny

Medzi jednotlivými typmi organizácií sa pri skúsenostiach s diskrimináciou vyskytli veľké rozdiely (Obr. 18). Najzriedkavejšie sa s podozrením na diskrimináciu seniorov a senioriek stretávajú organizácie zo súkromného a neziskového sektora. Rovnako ako v prípade násilia majú s podozrením na diskrimináciu najviac skúseností rozpočtové, resp. príspevkové organizácie obcí/VÚC. Najčastejšie sa stretávajú s diskrimináciou na základe veku (44 %), zdravotného postihnutia a sociálneho pôvodu alebo majetku (po 38 %). Podrobnejšia interpretácia

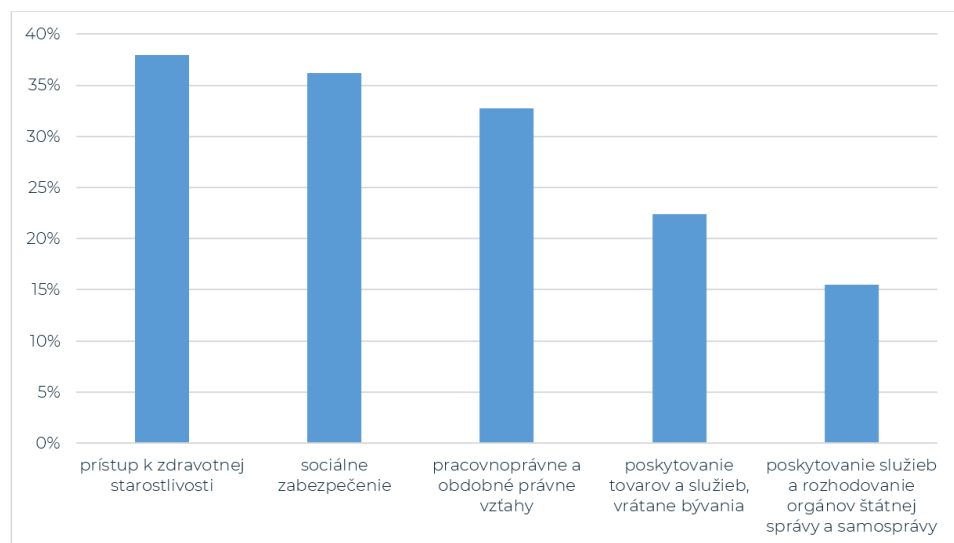
týchto dát by však vyžadovala detailnejší výskum zameraný na povedomie o diskriminácii a jej formách. Podľa typu poskytovaných služieb sa najčastejšie s podozrením na diskrimináciu stretávajú poskytovatelia ambulantom sociálnych služieb (77 %). V prípade ostatných typov to nie je ani polovica, 45 % pri organizáciách poskytujúcich pobytové služby, 36 % pri organizáciách poskytujúcich terénne služby a 42 % pri organizáciách, ktoré neposkytujú služby na základe zákona o sociálnych službách.

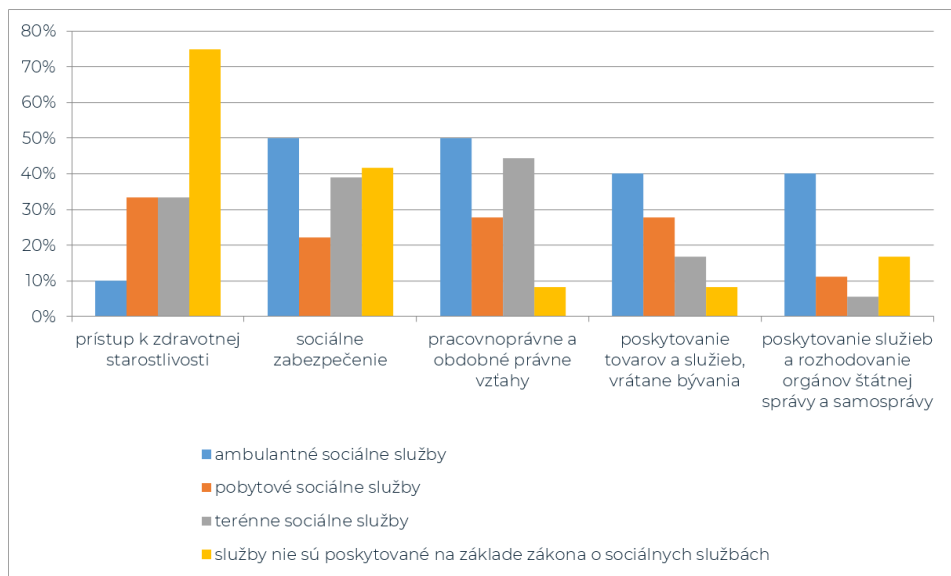
Obrázok 18 Zaznamenané prípady podozrenia na diskrimináciu seniorov a senioriek podľa príčiny a zriaďovateľa

Rôzne oblasti diskriminácie sú pri celkovom pohľade zastúpené pomerne rovnomerne (Obr. 19), ale rozdiely sú viditeľné pri jednotlivých typoch organizácií. Organizácie neposkytujúce služby na základe zákona o sociálnych službách sa najčastejšie stretávajú s podozrením na diskrimináciu v prístupe k zdravotnej starostlivosti a k sociálnemu zabezpečeniu. Ostatné oblasti sa pre ne nejavia ako problematické, hoci iné typy organizácií často uvádzali aj podozrenia na diskrimináciu v pracovnoprávných vzťahoch a pri poskytovaní tovarov a

služieb (Obr. 20). Najmenej sa s diskrimináciou organizácie stretávajú pri poskytovaní služieb a rozhodovaní orgánov štátnej správy a samosprávy, čo korešponduje s deklarovaným nízkym výskytom násillia zo strany týchto inštitúcií. Oblasť poskytovania zdravotnej starostlivosti sa javí ako problematická z pohľadu výskytu násillia aj diskriminácie. V kontexte vyššej zdravotnej starostlivosti ide o dôležitý fenomén, ktorému by mala byť venovaná náležitá pozornosť.

Obrázok 19 Oblasti zaznamenaných podozrení na diskrimináciu

Obrázok 20 Oblasti zaznamenaných podozrení na diskrimináciu podľa typu služieb

4.2 Poskytovaná podpora

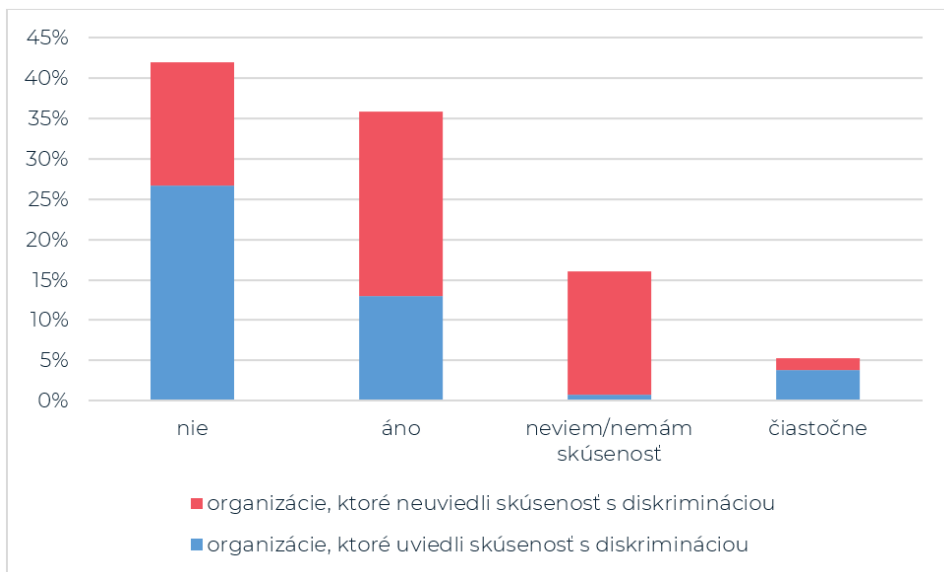
Pomoc obetiam diskriminácie sa na základe odpovedí javí ako nedostatočná. Len päť organizácií na otázku *“Akú podporu poskytujete seniorom/ seniorkám, ak sa na Vás obrátia v prípade diskriminácie?”* špecificky uviedlo, že by v prípade potreby v súlade so svojimi možnosťami poskytlo právnu pomoc, resp. konzultovalo situáciu s právnikmi. Sedem organizácií by poskytlo informáciu, na ktorú inštitúcie sa obeť môže obrátiť. Ako ďalšie formy pomoci organizácie uvádzali všeobecne poradenstvo alebo sociálne poradenstvo, prípadne rozhovor. Len menšia časť organizácií uviedla konkrétne spôsoby pomoci obetiam diskriminácie, napr. *„poskytneme im informácie o inštitúciách, na ktoré sa môžu obrátiť, aktívne ich nasmerujeme – telefonujeme, hľadáme človeka, ktorý sa ich ujme“*. Keďže odpovede na túto otázku boli pomerne stručné a všeobecné, je náročné vyvodzovať konkrétne závery, ale dá sa predpokladať, že organizácie nemajú v prípade diskriminácie také povedomie o možnostiach rie-

šenia problému, ako v prípade násillia.

Ako inštitúcie, s ktorými majú organizácie dobré skúsenosti v prípadoch diskriminácie, sú, podobne ako pri prípadoch násillia, najčastejšie uvádzané samospráva (17) a polícia (11), pričom na konanie vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovného zaobchádzania sa vzťahuje Občiansky súdny poriadok, nie Trestný poriadok a kompetencie polície okrem špecifických prípadov sú minimálne. Tiež sa iba ojedinele objavujú konkrétne organizácie, a to Fórum pre pomoc starším, Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím alebo menšie občianske združenia. Vyskytla sa aj odpoveď, že neexistuje inštitúcia, ktorá by sa zaoberala riešením prípadov diskriminácie.

To, že všeobecné povedomie o tom, čo je diskriminácia a na koho je možné sa obrátiť, je pomerne nízke, potvrdzujú aj odpovede na otázku o miere informovanosti v tejto oblasti. V porovnaní s povedomím o možnostiach riešenia násillia je informovanosť o možnostiach pomoci pri skúsenosti s diskrimináciou nižšia. Iba 36 % respondentov uviedlo, že starší ľudia majú dostatok informácií (Obr. 21). Rovnako ako pri násillí však väčšinou takto odpovedali práve tie organizácie, ktoré sa vo svojej praxi s diskrimináciou ešte nestretli – ak organizácia pomáhala s riešením podnetu na diskrimináciu, častejšie sa stávalo, že obeť nevedela, ako je túto situáciu možné riešiť. Je pravdepodobné, že časť organizácií pri svojej činnosti nezíska prehľad o miere informovanosti svojich klientov a ani sa s touto témou vo svojej praxi nestretávajú.

Obrázok 21 Odpovede na otázku “ Majú seniory a seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, ak sa stanú obeťmi diskriminácie?”

5. Zhrnutie

Cieľom prieskumu bolo zmapovanie skúseností organizácií s prípadmi násilia a podozreniami na diskrimináciu, oboznámiť sa s ponúkanou podporou starším ľuďom v týchto situáciách a v neposlednom rade vytvoriť si aspoň čiastočný obraz o hodnotení širšieho kontextu (prekážky, miera informovanosti, potreby organizácií) sledovaných javov profesiami, ktoré pracujú so seniorami a seniorkami. Ich odpovede otvorili široký rozsah tém, ktoré bude v tejto oblasti potrebné preskúmať a venovať sa im aj z pohľadu samotných seniorov a senioriek, napríklad rozpoznávanie násilia a diskriminácie, rozšírenosť domáceho násilia, jeho príčiny a spôsoby eliminácie. Porovnávanie s dostupnými dátami je náročné, nakoľko sa prieskum zamerlal na špecifickú skupinu respondentov a nezisťoval, ako často sa organizácie s násilím stretávajú a či išlo o ojedinelé prípady, alebo vyskytujúce sa pravidelne. V zhode so závermi predchádzajúcich prieskumov sú však informácie, že väčšina prípadov násilia na starších ľuďoch sa odohráva v domácnostiach a páchatelmi bývajú najčastejšie rodinní príslušníci a blízke osoby. Psychické násilie zároveň predstavuje najväčšiu výzvu, čo sa týka prevencie a odhaľovania násilia, pretože je potrebné nielen oboznámiť seniorov a seniorky s formami možného násilia, ale aj postupným scitlivovaním spoločnosti vytvoriť prostredie, v ktorom sa obeť nebudú hanbiť a báť hovoriť o svojich problémoch a budú mať na to aj priestor.

Tiež je potrebné vytvoriť mechaniz-

mus na rozpoznávanie a riešenie násilia aj pri seniorkách a senioroch odkázaných na starostlivosť, ktorí nemajú možnosti alebo schopnosti sa k takejto pomoci dostať. Ako kľúčová sa ukazuje činnosť samospráv, ktoré majú rozsiahle kompetencie v oblasti sociálnych služieb a zároveň znalosť miestnej komunity, čo spolu s podporou vhodných terénnych sociálnych služieb a prácou s rodinami a zraniteľnými seniorami a seniorkami môže výrazne pomôcť pri znižovaní výskytu násilia.

Približne 20 % respondentov, ktorí s násilím a diskrimináciou nemajú skúsenosť, zároveň neodpovedalo ani na to, akým spôsobom by prípadný podnet riešili a čo by v tejto oblasti bolo potrebné zlepšiť. Tie organizácie, ktoré sa s násilím stretli, ako pomoc obetiam často uvádzali najmä informovanie o inštitúciách, na ktoré je možné sa obrátiť, nedostatočná pozornosť je však venovaná tomu, aby obeť o svojom probléme vôbec začala hovoriť. Napriek tomu, že organizácie uvádzali, že seniori a seniorky sa hanbia, resp. boja rozprávať o tom, že sa stali obeťou násilia, len časť organizácií tento problém efektívne rieši.

Obmedzenia prieskumu spočívajú v štruktúre respondentov, pretože podľa dostupných dát sa s násilím, resp. nedostatočnou starostlivosťou stretávajú seniori a seniorky aj v zariadeniach sociálnych služieb. Na potrebu ich zvýšenej kontroly upozornila aj verejná ochrankyňa práv¹³. Napriek tomu aj tieto zariadenia uvádzali, že

13 https://www.vop.gov.sk/files/Skratena_verzia_spravy_System_kontroly_v_zariadeniach_socialnych_sluzieb.pdf

majú skúsenosti nielen s násilím, ale aj diskrimináciou v tejto oblasti, viaceré z nich uviedli aj vnútorné systémy kontroly a presné postupy, ako sa môžu klienti sťažovať na postup personálu.

Prieskum zároveň ukázal potrebu rozsiahlejšej informačnej kampane v spolupráci s kompetentnými organizáciami zameranej na povedomie o diskriminácii. Časť respondentov ju nerozpoznáva ako právny problém, čo následne spôsobuje, že poskytovaná podpora nemusí byť adekvátne a efektívna. Na druhej strane je zrejmé, že ak sa senior alebo seniorka domnieva, že sa stal/a obeťou diskriminácie, pravdepodobne sa obráti so žiadosťou o pomoc na iný typ inšti-

túcie. V tejto oblasti bude potrebné hlbšie skúmanie, v akých oblastiach dochádza k diskriminácii starších ľudí, aké spôsoby riešenia využívajú a do akej miery organizácie vnímajú diskrimináciu ako problém, v ktorom sa cítia kompetentné poskytnúť pomoc.

Komplexné a efektívne riešenie problému násilia na senioroch a seniorkách zároveň musí byť postavené na relevantných dátach, ktoré v súčasnosti na Slovensku nie sú dostupné, preto je potrebné zamerať sa na objasnenie príčin násilia a primerane nastaviť stratégiu prevencie. Stredisko sa preto bude aj naďalej venovať sledovaným témam a upozorňovať na nedostatky v ochrane práv ľudí vo vyššom veku.

Ako podporiť ochranu ľudí vo vyššom veku pred násilím a diskrimináciou

Stredisko na základe získaných dát identifikovalo nasledovné oblasti, v ktorých je potrebná spolupráca na miestnej, regionálnej a národnej úrovni a rovnako aj spolupráca verejných inštitúcií a mimovládnych (ľudskoprávných) organizácií:

1. Informovanosť a scitlivosť verejnosti

Odpovede na otázky o informovanosti ľudí vo vyššom veku o tom, na koho sa môžu obrátiť v prípade násillia alebo podozrenia na diskrimináciu, poukazujú na výraznú potrebu zvyšovania povedomia o tom, čo všetko považujeme za násillie, aké inštitúcie by mali obetiam pomôcť a akou formou. Takéto kampane by mali byť orientované nielen na násillie spojené s inou trestnou činnosťou (podvody, krádeže, útok cudzích ľudí), ale predovšetkým na domáce násillie rôznych foriem a násillie osôb poskytujúcich starostlivosť.

Informačné a scitlivovacie kampane by však mali byť orientované nielen na potenciálne obeť, ale aj na komunitu a blízke okolie, ktorá hrá dôležitú úlohu pri oslovovaní kompetentných a hľadanií pomoci, ako ukázali odpovede zisťujúce najčastejšie zdroje informácií o prípadoch násillia. Zároveň je to práve blízke okolie seniora/seniorky, ktoré potrebuje vedieť rozoznať prípadly násillia a zorientovať sa v tom, aké kroky sú nápomocné. V neposlednom rade je dôležité, aby verejnosť nepovažovala domáce násillie za súkromnú záležitosť a bola ochotná v rámci možností zakročiť.

V prípadoch podozrenia na diskrimináciu je potreba informovanosti ešte naliehavejšia, pričom je potrebné zvýšiť základné povedomie o inštitúciách, ktoré sú kompetentné poskytnúť právnu pomoc, medzi inými predovšetkým o Stredisku, Kancelárii verejného ochrancu práv či Úrade komisára pre osoby so zdravotným postihnutím a zvýšiť dostupnosť týchto inštitúcií pre cieľovú skupinu.

2. Vzdelávanie a metodika pre dotknuté profesie

Keďže prieskum nebol zameraný na úroveň poznatkov o tom ako identifikovať násillie alebo prípad diskriminácie či ako postupovať pre zabezpečenie pomoci obetiam, nie je možné hodnotiť úroveň znalostí respondentov. Odpovede zamerané na poskytovanú podporu a partnerov v riešení týchto situácií však naznačujú, že organizácie pracujúce s ľuďmi vo vyššom veku väčšinou nevedia, na koho sa môžu obrátiť v prípade zisteného páchaného násillia alebo podozrenia na diskrimináciu a ich postupy pri riešení problému násillia sa diametrálne odlišujú. Je potrebné zvyšovať znalosti pracovníkov a pracovníčok o riešení krízových situácií domáceho násillia (napr. zamerať sa prioritne na bezpečie obeť, nespochybňovať či išlo o násillie a pod.).

3. Dostupné administratívne a výskumné dáta

Poznanie reálneho stavu je predpokladom pre zmysluplné politické rozhodnutia, legislatívne zmeny či obecné stratégie. V oblasti násillia páchaného na senioroch a seniorkách však chýbajú základné dáta. Na Slovensku sa zatiaľ ne-realizoval výskum, ktorý by sa pokúšal zmapovať priamu skúsenosť s rôznymi formami násillia, nepoznáme bližšie typológiu páchatel'ov či motivácie a kontext násillia. Preto je potrebné realizovať či už reprezentatívne výskumy zamerané na rôzne podskupiny ľudí vo vyššom veku (ktorí nie sú homogénnou skupinou), skúmať súvislosti s rôznou formou odkázanosti a v prípade miestnych stratégií je vhodné realizovať lokálne prieskumy medzi ľuďmi vo vyššom veku a medzi organizáciami, ktoré sú v kontakte so seniormi a seniorkami.

V oblasti diskriminácie sú dostupné dáta ešte obmedzenejšie. V súvislosti s plnením záväzkov vyplývajúcich z ratifikovaných ľudskoprávných zmlúv sa Slovensko zaväzuje systematicky monitorovať ich napĺňanie, vrátane napĺňania zásady rovného zaobchádzania. V súčasnosti však neexistuje jednotná evidencia podaných žalôb či súdnych konaní vo veci diskriminácie. Úsilie o zjednotenú evidenciu rôznych podozrení na diskrimináciu či potvrdenej diskriminácie by mali vyvinúť aj organizácie, ktoré sa venujú podpore ľudských práv a v rámci svojej činnosti s takýmito prípadmi pracujú.

4. Podporná sieť

Z uvedených oblastí je však najzásadnejšou posilnenie existujúcej podpornej siete. Napriek nereprezentatívniosti vzorky môžeme na základe odpovedí organizácií predpokladať viaceré nedostatky v existujúcich nástrojoch pomoci, ktoré presahujú sektor sociálnych služieb. Medzi inými sú to nedostupné bývanie, vylúčenie seniorov z programov mestského sociálneho bývania či nedostatočne rozvinutá služba podporovaného bývania. Takmer vôbec sa totiž neobjavovala možnosť zabezpečiť bezpečné prostredie pre seniora alebo seniorku, ktorá zažíva domáce násillie a práve uvedené nástroje sú podmienkou pre možnosť zaistenia bezpečia. Ak totiž nie je možné zabezpečiť odchod páchatel'a z domácnosti (čo je zložité aj v prípade násillia páchaného na ženách), je potrebné poskytnúť seniorovi či seniorke možnosť dôstojného bývania mimo dosahu páchatel'a. Organizácie uvádzali aj mnohé ďalšie nedostatky existujúceho systému (spomínane vyššie), Stredisko preto vidí potrebu dialógu a spolupráce, v ktorej by sa skúsenosti a potreby ľudí z praxe zohľadňovali pri formulácii miestnych, regionálnych či národných politík.

Zoznam obrázkov

Obrázok 1	Vývoj celkovej kriminality a kriminality na senioroch a seniorkách na Slovensku od roku 2013 (Vývoj kriminality páchanej na senioroch v roku 2019)	7
Obrázok 2	Rozloženie respondentov podľa zriaďovateľa	12
Obrázok 3	Rozloženie respondentov podľa poskytovania sociálnych služieb	12
Obrázok 4	Rozloženie respondentov podľa oblasti činnosti	13
Obrázok 5	Rozloženie respondentov podľa kraja pôsobenia	13
Obrázok 6	Skúsenosť respondentov s násilím páchaným na senioroch a seniorkách a s ich diskrimináciou	14
Obrázok 7	Formy zaznamenaného násillia	16
Obrázok 8	Formy zaznamenaného násillia podľa zriaďovateľa organizácie	17
Obrázok 9	Páchatelia násillia	18
Obrázok 10	Páchatelia násillia podľa typu organizácie	19
Obrázok 11	Dôvody, pre ktoré sa starší ľudia rozhodnú nevyhľadať pomoc, ak sa stanú obeťou násillia	20
Obrázok 12	Dôvody, pre ktoré sa starší ľudia rozhodnú nevyhľadať pomoc, ak sa stanú obeťou násillia (podľa zriaďovateľa)	21
Obrázok 13	Zdroje informácií o násillí	22
Obrázok 14	Zdroje informácií o násillí podľa poskytovaných služieb	23
Obrázok 15	Odpovede na otázku "Majú seniori a seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, ak sa stanú obeťou násillia?"	26
Obrázok 16	Vnímanie vývoja počtu zaznamenaných prípadov násillia na senioroch a seniorkách za ostatných 5 rokov	28
Obrázok 17	Zaznamenané prípady podozrenia na diskrimináciu seniorov a senioriek podľa príčin	32
Obrázok 18	Zaznamenané prípady podozrenia na diskrimináciu seniorov a senioriek podľa príčiny a zriaďovateľa	33
Obrázok 19	Oblasti zaznamenaných podozrení na diskrimináciu	34
Obrázok 20	Oblasti zaznamenaných podozrení na diskrimináciu podľa typu služieb	35
Obrázok 21	Odpovede na otázku "Majú seniori a seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, ak sa stanú obeťou diskriminácie?"	37

Zoznam bibliografických odkazov

Demographic balances and indicators by type of projection. Eurostat ©2020. [cit. 17.12.2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/proj_19ndbi/default/table?lang=en

Fórum pre pomoc starším, 2014: Prieskum týrania a zlého zaobchádzania so staršími ľuďmi [online]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/zasadnutie-23-11.2015/bod-c.2/podporny-materiak-k-bodu-c-1-forum.pdf>

Krug E. G. et al., eds. 2002: World report on violence and health. Ženeva: World Health Organization. ISBN: 92 4 154561 5. Dostupné z: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf?ua=1

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR: Správa o vývoji kriminality páchanej na senioroch za rok 2018 [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/vyvoj-krimi/2018-sprava.pdf>

Ministerstvo vnútra SR, Špeciálne pracovisko pre analýzu potrieb a podporu obetí 2020: Vývoj kriminality páchanej na senioroch za rok 2019 [online]. Dostupné z: <https://prevenciakriminality.sk/static/pdf/vyvoj-kriminality-pachanej-na-senioroch-2019-pdf.pdf>

O nás. Jednota dôchodcov Slovenska [online]. Jednota dôchodcov Slovenska, ©2020. [Cit. 10.12.2020]. Dostupné z: <https://jednotadochodcov.sk/?p=285>

Sethi, D. et al., eds., 2011: European report on preventing elder maltreatment. Kodaň: World Health Organization. ISBN 978 92 890 0237 0. Dostupné z: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0010/144676/e95110.pdf

Príloha: Dotazník

I. PROFIL ORGANIZÁCIE

Názov organizácie

E-mail

web

1. Naša organizácia je:

- A. súkromný subjekt
- B. príspevková/rozpočtová organizácia mesta
- C. príspevková/rozpočtová organizácia VÚC
- D. obec/mesto
- E. iné:_____

2. Poskytujete sociálne služby seniorom/seniorkám v zmysle zákona č. 448/2008 o sociálnych službách? Ak áno, aké?

- A. áno, terénne sociálne služby
- B. áno, pobytové sociálne služby
- C. áno, ambulantly sociálne služby
- D. nie

3. V akej oblasti práce so seniormi/seniorkami pôsobí Vaša organizácia?

- A. poskytovanie ošetrovateľskej alebo zdravotnej starostlivosti
- B. poradenstvo (právne, finančné, sociálne...)
- C. ubytovanie
- D. vzdelávanie
- E. komunitné aktivity
- F. športové aktivity
- G. advokačná činnosť
- H. iné:_____

II. NÁSILIE

1. S akými formami násillia na senioroch/seniorkách sa stretávate?

- A. fyzické (napr. bitie, kopanie, údery, spôsobenie rán a popálenín rôzneho druhu, priväzovanie o postel)
- B. psychické (napr. ponižovanie, pohrdavé zaobchádzanie, vyvolávanie stresu a strachu)
- C. ekonomické (napr. nútenie k žobaniu, zabránenie užívania majetku alebo odmietanie príjmu)
- D. sociálne (napr. neustále sledovanie, izolácia od príbuzných a známych)
- E. sexuálne (napr. obťažovanie, nútenie k sledovaniu pornografického materiálu) odmietanie potrebnej starostlivosti (napr. bezdôvodným odmietaním stravy, spánku, hygieny, zdravotnej starostlivosti)
- F. iné:_____
- H. nestretávam sa s prípadmi násillia

5. V prípadoch násilia, s ktorými ste sa stretli, boli páchatelmi:
- rodinní príslušníci (deti, vnúčatá)
 - partneri/partnerky
 - susedia
 - ošetrovateľský/zdravotnícky personál
 - zamestnanci úradov štátnej správy a samosprávy
 - zamestnanci polície
 - neznámi páchatelia
 - iné:_____
6. Majú na základe Vašich skúseností seniori/seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, pokiaľ sa stretnú s násilím?
7. V prípade, že sa senior/seniorka rozhodne nevyhladať pomoc, dôvodom býva:
- nedostatok informácií
 - neochota/hanba rozprávať o svojom probléme
 - nedostupnosť pomoci (geografická, finančná...)
 - strach z reakcie rodiny, okolia
 - odkázanosť na páchatela násilia
 - odopieranie komunikačných prostriedkov zo strany osoby, ktorá sa o seniora stará
 - iné:_____
8. O prípadoch násilia sa najčastejšie dozvedáte od:
- samotného poškodeného
 - rodinného príslušníka poškodeného
 - okolia (susedia, známami)
 - iných zainteresovaných (pomáhajúce profesie, lekári...)
 - iné:_____
9. Akú podporu poskytujete seniorom/seniorkám, ak sa na Vás obrátia v prípade násilia?
10. S ktorými inštitúciami máte pri riešení prípadov násilia na senioroch/seniorkách dobré skúsenosti?
11. Čo by ste potrebovali, aby ste mohli poskytovať kvalitnejšie služby? (Např. zmena legislatívy, spolupráca so samosprávou...)
12. V priebehu posledných piatich rokov sa počet Vami zaznamenaných prípadov násilia
- zvyšoval
 - znižoval
 - udržiaval sa približne rovnaký

13. Čím si tento vývoj vysvetľujete?
14. Čo je podľa Vás potrebné urobiť pre zvýšenie ochrany seniorov/senioriek pred násilím?

III. DISKRIMINÁCIA

15. Vo svojej praxi ste sa stretli s podozrením na diskrimináciu seniorov/senioriek z dôvodu:
- A. veku
 - B. pohlavia
 - C. národnosti alebo jazyka
 - D. etnickej príslušnosti
 - E. sexuálnej orientácie
 - F. zdravotného postihnutia
 - G. manželského a rodinného stavu
 - H. náboženského vyznania alebo viery
 - I. sociálneho pôvodu alebo majetku
 - J. iné: _____
 - K. nestretli sme sa s podozrením na diskrimináciu
16. Prípady podozrenia na diskrimináciu z dôvodu veku sa týkali oblasti:
- A. pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov
 - B. prístupu k zdravotnej starostlivosti
 - C. poskytovania tovarov a služieb, vrátane bývania
 - D. sociálneho zabezpečenia
 - E. poskytovania služieb a rozhodovania orgánov štátnej správy a samosprávy
 - F. iné: _____
 - G. nestretli sme sa s prípadmi diskriminácie
17. Majú na základe Vašich skúseností seniori/seniorky dostatok informácií o možnostiach pomoci, pokiaľ sa stretnú s diskrimináciou?
18. Akú podporu poskytujete seniorom/seniorkám, ak sa na Vás obrátia v prípade diskriminácie?
19. S ktorými inštitúciami máte pri riešení prípadov diskriminácie dobré skúsenosti?

IV. ZÁVER

20. Ak máte ďalšie postrehy v súvislosti s prácou so seniormi/seniorkami, budeme radi, ak sa s nimi podelíte tu:

Násilie páchané na senioroch a seniorkách a ich diskriminácia

Skúsenosti organizácií
pracujúcich s ľuďmi
vo vyššom veku

**SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA**

ISBN 978-80-99917-11-9